

Ελληνικοί Υγρότοποι Ραμσάρ

Αξιολόγηση Προστασίας και Διαχείρισης

© Γιάννης Κατσάδορακης / WWF Ελλάς

Φεβρουάριος 2009

Για την ολοκλήρωση της αξιολόγησης συνεργάστηκαν:

(με αλφαβητική σειρά) Στέλλα Βαρελτζίδου (Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία), Ναταλία Καλεβρά (WWF Ελλάς), Μαριάννα Καρίβαλη (WWF Ελλάς), Νίκη Καρδακάρη (Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία), Γιώργος Κατσαδωράκης (WWF Ελλάς), Μαλαμώ Κορμπέτη (Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία), Πέρη Κουράκλη (Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία), Μυρσίνη Μαλακού (Εταιρία Προστασίας Πρεσπών), Παναγιώτα Μαραγκού (WWF Ελλάς), Δάφνη Μαυρογιώργου (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού), Δημήτρης Μπαρέλλος (Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Αμβρακικού), Θεόδωρος Ναζηρίδης (Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνη), Θεοδότα Νάντσου (WWF Ελλάς), Μαρία Παναγιωτοπούλου (Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία), Κώστας Παπακωνσταντίνου (Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία), Κατερίνα Περράκη (Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία), Ιόλη Χριστοπούλου (WWF Ελλάς).

Στοιχεία επικοινωνίας:

Ιόλη Χριστοπούλου, i.christopoulou@wwf.gr
Υπεύθυνη Πολιτικής για το Φυσικό Περιβάλλον
WWF Ελλάς
Φιλελλήνων 26, Αθήνα 10558
τηλ.: 210-3314893, φαξ: 210-3247578
www.wwf.gr

Μαλαμώ Κορμπέτη, mkorbeti@ornithologiki.gr
Υπεύθυνη Θεμάτων Πολιτικής Περιβάλλοντος
Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία (ΕΟΕ)
Βασ.Ηρακλείου 24, Αθήνα 10682
τηλ.: 210 8228704, φαξ: 210 8227937
www.ornithologiki.gr

Δάφνη Μαυρογιώργου, sfyp@ellinikietairia.gr
Υπεύθυνη Περιβαλλοντικών Προγραμμάτων
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος & Πολιτισμού
τηλ.: 210 3225245, φαξ: 210 3225240
www.ellet.gr

Βιβλιογραφική αναφορά:

WWF Ελλάς, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία & ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού. *Ελληνικοί Υγρότοποι Ραμσάρ: Αξιολόγηση Προστασίας και Διαχείρισης*. Αθήνα. Φεβρουάριος 2009.

Υγρότοποι Διεθνούς Σημασίας της Ελλάδας Σύμβαση Ραμσάρ

Υπόμνημα

 Υγρότοποι Ραμσάρ

0 30 60 120 180 240 km

Περιεχόμενα

Σύνοψη.....	4
Εισαγωγή.....	5
Σκοπός της έκθεσης.....	5
Το καθεστώς προστασίας των υγροτόπων Ραμσάρ.....	5
Γενική περιγραφή των ελληνικών υγροτόπων Ραμσάρ	7
Μεθοδολογία αξιολόγησης των υγροτόπων Ραμσάρ.....	8
Καρτέλες αξιολόγησης των 10 υγροτόπων Ραμσάρ.....	10
Συμπεράσματα.....	28
Αξιολόγηση των υγροτόπων Ραμσάρ.....	34
Προτάσεις.....	35
Παράρτημα I Σκεπτικό ερωτηματολογίου συλλογής πληροφοριών.....	36
Παράρτημα II – Ακρώνυμα.....	37
Παράρτημα III – Σχετικές αναφορές και εκθέσεις.....	38

Σύνοψη

Δέκα από τους σημαντικότερους υγροτόπους της χώρας έχουν χαρακτηριστεί ως «Υγρότοποι Διεθνούς Σημασίας» στο πλαίσιο της Σύμβασης Ραμσάρ (1971). Η παρούσα έκθεση παρουσιάζει την κατάσταση τους, εξετάζει τις απειλές που αντιμετωπίζουν και το καθεστώς προστασίας που τους δίδει και αναλύει την ύπαρξη και την αποτελεσματικότητα των όποιων διαχειριστικών μέτρων που λαμβάνονται για την προστασία τους.

Η έκθεση καταγράφει την έλλειψη των απαραίτητων δομών, ακόμα κι όταν οι υποδομές υπάρχουν, και την απουσία των απαραίτητων στοιχείων για την ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των πολύτιμων αυτών περιοχών. Η έκθεση καταλήγει σε συμπεράσματα σχετικά με την κατάσταση των υγροτόπων, τα οποία ακολουθεί μία σχηματική αξιολόγηση τους με έναν τρόπο εύκολα κατανοητό. Η συνολική εικόνα είναι αυτή της υποβάθμισης των οικολογικών αξιών που καθιστούν τους υγροτόπους μοναδικούς οικοσυστήματα.

Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα των Υγροτόπων και πιστεύοντας ότι αυτή η εικόνα είναι αναστρέψιμη κάτω από τις κατάλληλες συνθήκες, το WWF Ελλάς, η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία και η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού επισημαίνουν τις απαραίτητες ενέργειες για τη διατήρηση του μοναδικού φυσικού πλούτου της Ελλάδας.

Απώτερος στόχος της παρούσας αναφοράς είναι τα αποτελέσματα και οι διαπιστώσεις που προκύπτουν να συμβάλουν στη βελτίωση του συστήματος ολοκληρωμένης προστασίας και διαχείρισης των υγροτόπων Ραμσάρ της Ελλάδας και κατ' επέκταση των προστατευόμενων περιοχών της χώρας αλλά και των υπολοίπων σημαντικών υγροτόπων της χώρας που ακόμα δεν υπόκεινται σε καθεστώς προστασίας.

Εισαγωγή

Δέκα από τους σημαντικότερους υγροτόπους της χώρας έχουν χαρακτηριστεί ως Υγρότοποι Διεθνούς Σημασίας στο πλαίσιο της Σύμβασης Ραμσάρ (1971). Ο χαρακτηρισμός των υγροτόπων αυτών έγινε πριν από περίπου 35 χρόνια. Στη διάρκεια των ετών αυτών η επιστημονική γνώση διευρύνθηκε, η οικολογική συνείδηση των πολιτών αυξήθηκε και το διεθνές περιβαλλοντικό δίκαιο αναπτύχθηκε. Η Ελλάδα ακολούθησε τις διεθνείς διεργασίες και σήμερα έχει στα χέρια της μία σειρά από νομοθετικές διατάξεις που της παρέχουν την επιλογή να προστατεύσει, να διαχειριστεί και τέλος να αναδείξει τις μοναδικές προστατευόμενες περιοχές της.

Κι όμως, η αξιολόγηση της κατάστασης των 10 Υγροτόπων Ραμσάρ που παρουσιάζεται στην έκθεση αυτή, αποκάλυψε μία άκρως απογοητευτική εικόνα. Δυστυχώς, δεν είναι η πρώτη φορά που καταλήγουμε σε αυτή τη διαπίστωση, καθώς, πολλές φορές στο παρελθόν, έχουμε επισημάνει τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, είτε στο σύνολο τους οι προστατευόμενες περιοχές της χώρας, είτε ειδικότερα οι υγρότοποι Ραμσάρ. (βλ. Παράρτημα ΙΙΙ) Μετά από τρεις δεκαετίες θεσμικής προστασίας, τόσο ο εξειδικευμένος ερευνητής όσο και ο κάθε ευαισθητοποιημένος πολίτης καταγράφει την έλλειψη των απαραίτητων δομών, ακόμα κι όταν οι υποδομές υπάρχουν, και την απουσία των απαραίτητων εκείνων στοιχείων που απαιτούνται για την ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των πολύτιμων αυτών περιοχών. Η συνολική εικόνα είναι αυτή της υποβάθμισης των οικολογικών αξιών που καθιστούν τους τόπους αυτούς μοναδικούς. Παρά το γενικό αυτό συμπέρασμα δεν μπορεί κανείς να μην αναγνωρίσει τις προσπάθειες των Φορέων Διαχείρισης που στις περισσότερες περιπτώσεις με πολύ μεράκι και συχνά λίγους, και σίγουρα όχι εγγυημένους, πόρους εκπονούν διαχειριστικές δράσεις. Δεν μπορεί κανείς επίσης να παραβλέψει τη ζωτική συνεισφορά των περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) που διατηρούν σταθερή και συνεπή επιστημονική παρουσία σε αυτές τις ευαίσθητες και επί πολλά χρόνια «ορφανές» περιοχές.

Τα συμπεράσματα της παρούσας έκθεσης και η σχηματική αξιολόγηση της κατάστασης των 10 ελληνικών υγροτόπων Ραμσάρ, μπορούν σε σημαντικό βαθμό να αποτελέσουν δείκτη για τη συνολική κατάσταση προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας.

Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα των Υγροτόπων και πιστεύοντας ότι αυτή η εικόνα είναι αναστρέψιμη υπό τις κατάλληλες συνθήκες, το WWF Ελλάς, η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία και η Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού κρούουν για άλλη μία φορά τον κώδωνα του κινδύνου, θέτοντας την πολιτεία προ των ευθυνών της και επισημαίνοντας τις απαραίτητες ενέργειες για τη διατήρηση του μοναδικού φυσικού πλούτου της Ελλάδας.

Σκοπός της έκθεσης

Η παρούσα έκθεση παρουσιάζει την κατάσταση των 10 ελληνικών υγροτόπων Ραμσάρ, εξετάζοντας τις απειλές που αντιμετωπίζουν και το καθεστώς προστασίας που τους διέπει και αναλύοντας την ύπαρξη και την αποτελεσματικότητα των όποιων διαχειριστικών μέτρων λαμβάνονται για την προστασία τους. Η έκθεση καταλήγει σε συμπεράσματα σχετικά με την κατάσταση των υγροτόπων, τα οποία ακολουθεί μία σχηματική αξιολόγηση τους με έναν τρόπο εύκολα κατανοητό. Τέλος, οι τρεις οργανώσεις καταθέτουν σειρά προτάσεων που στόχο έχουν την ενίσχυση της προστασίας των μοναδικών αυτών οικοσυστημάτων.

Απώτερος στόχος της παρούσας αναφοράς είναι τα αποτελέσματα και οι διαπιστώσεις που προκύπτουν να συμβάλουν στη βελτίωση του συστήματος ολοκληρωμένης προστασίας και διαχείρισης των υγροτόπων Ραμσάρ της Ελλάδας και κατ' επέκταση των προστατευόμενων περιοχών της χώρας αλλά και των υπολοίπων σημαντικών υγροτόπων της χώρας που ακόμα δεν υπόκεινται σε καθεστώς προστασίας.

Το καθεστώς προστασίας των υγροτόπων Ραμσάρ

Η Σύμβαση για τους Υγροτόπους Διεθνούς Σημασίας ως Ενδιαιτήματος Υδρόβιων Πουλιών, γνωστή ως «Σύμβαση Ραμσάρ» από το όνομα της περσικής πόλης στην οποία υπογράφηκε,

το 1971, προβλέπει την προστασία υγροτοπικών οικοσυστημάτων. Σύμφωνα με το πρώτο άρθρο της «ως υγρότοποι θεωρούνται:

“... φυσικές ή τεχνητές περιοχές αποτελούμενες από έλη με ποώδη βλάστηση, από μη αποκλειστικώς ομβροδίαιτα έλη με τυρφώδες υπόστρωμα, από τυρφώδεις περιοχές ή από νερό. Οι περιοχές αυτές είναι μονίμως ή προσωρινώς κατακλυζόμενες με νερό το οποίο είναι στάσιμο ή ρέον, γλυκό, υφάλμυρο ή αλμυρό και περιλαμβάνουν επίσης εκείνες που καλύπτονται από θαλάσσιο νερό το βάθος του οποίου κατά την αμπώτιδα δεν υπερβαίνει τα έξι μέτρα. Στους υγρότοπους μπορούν να περιλαμβάνονται και οι παρόχθιες ή παράκτιες ζώνες που γειτονεύουν με υγρότοπους ή με νησιά ή με θαλάσσιες υδατοσυλλογές και που είναι βαθύτερες από έξι μέτρα κατά την αμπώτιδα».

Κάθε χώρα μέρος της Σύμβασης έχει την υποχρέωση να ορίζει τουλάχιστον έναν υγρότοπο Διεθνούς Σημασίας. Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη καταμέτρηση, τα 158 κράτη που έχουν κυρώσει την Σύμβαση έχουν ορίσει 1828 Υγροτόπους Διεθνούς Σημασίας που καλύπτουν έκταση περίπου 178 εκατομμυρίων εκταρίων.¹ Η Σύμβαση Ραμσάρ προβλέπει την προστασία των χαρακτηρισμένων υγροτόπων αλλά και γενικότερα του υγροτοπικού πλούτου.

Η Σύμβαση έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν.Δ.191/20-11-1974 και το νόμο 1950/1991 «για την επικύρωση των τροποποιήσεων της Σύμβασης Ραμσάρ». Οι ελληνικοί υγρότοποι που έχουν χαρακτηριστεί από τις 21 Αυγούστου 1975 ως Υγρότοποι Διεθνούς Σημασίας (Υγρότοποι Ραμσάρ) είναι δέκα (10) και καλύπτουν έκταση 163.501 εκταρίων (1.635.010 στρέμματα). Σημειώνεται ότι η Ελλάδα υπογράφοντας και επικυρώνοντας τη Σύμβαση Ραμσάρ έχει δεσμευτεί για τη διατήρηση και ορθή χρήση όλων των υγροτόπων της χώρας μέσω τοπικών, περιφερειακών και διεθνών δράσεων και συνεργασίας.

Υγρότοποι Διεθνούς Σημασίας της Ελλάδας (Υγρότοποι Ραμσάρ)
Δέλτα Έβρου
Λίμνη Βιστονίς, Πόρτο Λάγος, Λίμνη Ισμαρίς και γειτονικές λιμνοθάλασσες (M)
Δέλτα Νέστου και γειτονικές λιμνοθάλασσες (M)
Λίμνες Βόλβη και Κορώνεια (M)
Λίμνη Κερκίνη
Δέλτα Αξιού, Εκβολή Λουδία, Δέλτα Αλιάκμονα (M)
Λίμνη Μικρή Πρέσπα
Αμβρακικός κόλπος (M)
Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου (M)
Λιμνοθάλασσα Κοτυχίου (M)
(M) Υγρότοποι που περιλαμβάνονται στον Κατάλογο Μοντρέ

Εκείνοι οι υγρότοποι Ραμσάρ στους οποίους οι αλλαγές στην οικολογική κατάσταση συνέβησαν, συμβαίνουν ή πρόκειται πιθανά να συμβούν και κρίνονται ιδιαίτερα ανησυχητικές εντάσσονται στο Κατάλογο του Μοντρέ, δηλαδή τη «μαύρη λίστα» της Σύμβασης Ραμσάρ. Ο κατάλογος αυτός περιλαμβάνει σήμερα 55 Υγροτόπους Διεθνούς Σημασίας.² Το 1990, όταν καταρτίστηκε για πρώτη φορά ο κατάλογος αυτός, περιέλαβε και τους 10 υγροτόπους της Ελλάδας, αλλά το 1999 τρεις από αυτούς (Λίμνη Μικρή Πρέσπα, Λίμνη Κερκίνη και Δέλτα του Έβρου) εξαιρέθηκαν από αυτόν. Η εξαίρεση ενός υγροτόπου από τον Κατάλογο Μοντρέ γίνεται όταν κρίνεται ότι η κατάστασή του έχει βελτιωθεί. Έτσι, σήμερα επτά από τους 10 ελληνικούς υγροτόπους Ραμσάρ εντάσσονται στον Κατάλογο Μοντρέ, οι περισσότεροι ανά χώρα μαζί με το Ιράν. Όπως διαπιστώνει η παρούσα έκθεση, η κατάσταση του κάθε υγροτόπου αλλά και η συνολική κατάσταση διαχείρισης των υγροτόπων δικαιολογεί την περίληψη ή παραμονή τους στον Κατάλογο Μοντρέ. Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει στο Δέλτα του Έβρου, το οποίο ενώ εξαιρέθηκε το 1990 από τον κατάλογο, σήμερα παρουσιάζει σημαντική οικολογική υποβάθμιση, με αποτέλεσμα στην πρόσφατη Σύνοδο των

1 The list of Wetlands of International Importance. Ramsar Convention Secretariat. 19 Δεκεμβρίου 2008. <http://www.ramsar.org/sitelist.doc>. (Σημ. 1 εκτάριο ισούται με 10 στρέμματα).

2 The Montreux Record. Ramsar Convention Secretariat. 26 Νοεμβρίου 2008. http://www.ramsar.org/key_montreux_record.htm

Συμβαλλόμενων Μερών της Συνθήκης Ραμσάρ που πραγματοποιήθηκε στη Νότια Κορέα το WWF Ελλάς ζήτησε την επανένταξη του στον Κατάλογο του Μοντρέ.

Οι υγρότοποι Ραμσάρ προστατεύονται και από επιπλέον εθνικά, κοινοτικά και διεθνή, νομοθετικά εργαλεία.

Οι περισσότεροι από τους υγροτόπους Ραμσάρ έχουν πρόσφατα και με μεγάλη καθυστέρηση χαρακτηριστεί ως Εθνικά Πάρκα, κατ' εφαρμογή του ν. 1650/1986 «για την προστασία του περιβάλλοντος». Η Λίμνη Μικρή Πρέσπα προστατεύεται και από τη δασική νομοθεσία ως Εθνικός Δρυμός (1974). Επιπλέον, οι περισσότεροι από τους 10 υγροτόπους Ραμσάρ περιλαμβάνουν μεγάλες εκτάσεις που προστατεύονται και ως «Καταφύγια Άγριας Ζωής» με αποφάσεις των περιφερειακών Διευθύνσεων Δασών.

Ουσιαστική συμβολή στην προστασία των υγροτόπων και των οικολογικών τους αξιών παρέχουν οι δύο βασικές κοινοτικές οδηγίες για το φυσικό περιβάλλον, η Οδηγία για τα Άγρια πουλιά (79/409/ΕΟΚ) και η Οδηγία για τους Οικοτόπους (92/43/ΕΟΚ). Βάσει των δύο οδηγιών, ορίζονται Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) και Τόποι Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) αντίστοιχα που διαμορφώνουν το δίκτυο Natura 2000, και στο οποίο εντάσσονται όλοι οι υγρότοποι Ραμσάρ.

Εξίσου σημαντική για την προστασία των υγροτόπων είναι η Οδηγία Πλαίσιο για το Νερό (2000/60/ΕΚ) η οποία προβλέπει την ολοκληρωμένη διαχείριση των υδάτινων πόρων, με σκοπό την επίτευξη της καλής οικολογικής (ποσοτικής και ποιοτικής) και χημικής κατάστασης όλων των υδάτων της Ευρώπης.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι και άλλες διεθνείς Συμβάσεις που έχει κυρώσει η Ελλάδα, όπως η Σύμβαση της Βόννης «για τα μεταναστευτικά είδη άγριων ζώων», η Σύμβαση της Βέρνης «για την προστασία της άγριας πανίδας και των φυσικών οικοτόπων» καθώς και η Σύμβαση της Βαρκελώνης «περί προστασίας της Μεσογείου θαλάσσης από τη ρύπανση», παρέχουν επιπρόσθετη νομική και θεσμική προστασία στους υγροτόπους της χώρας.

Γενική περιγραφή των ελληνικών υγροτόπων Ραμσάρ

Οι υγρότοποι αποτελούν μοναδικά οικοσυστήματα και είναι πολύτιμοι, καθώς προσφέρουν πολλαπλά οφέλη. Από τις πιο σημαντικές τους περιβαλλοντικές λειτουργίες είναι ο ρόλος τους στον κύκλο του νερού μέσω του εμπλουτισμού του υδροφόρου ορίζοντα και του μετριασμού του θρεπτικού και ρυπαντικού φορτίου με αποτέλεσμα τη βελτίωση της ποιότητας των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων. Παράλληλα, συμβάλλουν στην προστασία από πλημμύρες. Εξίσου ουσιαστικός είναι ο ρόλος των υγροτόπων ως βιοτόπων ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας. Η βιοποικιλότητα που υποστηρίζουν είναι όχι μόνο μεγάλη σε αριθμούς, αλλά και σε σημαντικότητα σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Ιδιαίτερη είναι η σημασία τους για τα είδη της ορνιθοπανίδας, καθώς αποτελούν σταθμούς ξεκούρασης, καταφυγίου και τροφής, τόπους διαχείμασης και αναπαραγωγής. Η αξία τους ωστόσο ενέχει και κοινωνικοοικονομική διάσταση καθώς οι υγρότοποι σχετίζονται άμεσα με ανθρώπινες δραστηριότητες όπως είναι η γεωργία και η αλιεία αλλά και ο οικότουρισμός, καθώς η αισθητική τους αξία είναι υψηλή.

Οι περισσότεροι από τους ελληνικούς υγροτόπους Ραμσάρ εντοπίζονται στην Βόρεια Ελλάδα, δεδομένου ότι εκεί βρίσκονται και οι μεγαλύτεροι σε ροή ποταμοί της χώρας (Αξιός, Αλιάκμονας, Λουδίας, Γαλλικός, Στρυμόνας, Νέστος και Έβρος). Με εξαίρεση τους ποταμούς Στρυμόνα και Λουδία, οι υπόλοιποι ποταμοί σχηματίζουν μεγάλα δέλτα. Η Δυτική Ελλάδα φιλοξενεί επίσης μεγάλους ποταμούς, όπως ο Άραχθος και ο Λούρος, οι οποίοι διαμορφώνουν το διπλό δέλτα του Αμβρακικού, ή ο Αχελώος και ο Εύηνος που τροφοδοτούν τη λιμνοθάλασσα Μεσολογίου. Πέντε από τους 10 ελληνικούς υγροτόπους Ραμσάρ είναι δέλτα ποταμών και ένας (λίμνη Κερκίνη) συνδέεται άμεσα με ποταμό.

Δεν υπάρχουν διασυνοριακοί ελληνικοί υγρότοποι Ραμσάρ. Ωστόσο, δύο από αυτούς αποτελούν τμήματα ενός ευρύτερου διασυνοριακού υγροτοπικού συμπλέγματος: το δέλτα του Έβρου (το 75% του οποίου ανήκει στην Ελλάδα) και η λίμνη Μικρή Πρέσπα (το 92% της οποίας ανήκει στην Ελλάδα, η Μεγάλη Πρέσπα δε χαρακτηρίζεται ως υγρότοπος Ραμσάρ). Τρεις ακόμη υγρότοποι - Δέλτα Αξιού, Δέλτα Νέστου και Λίμνη Κερκίνη – βρίσκονται σε

διασυννοριακές λεκάνες απορροής και άρα η προστασία τους επίσης απαιτεί και συνεργασία με άλλες χώρες.

Το μέσο μέγεθος ενός ελληνικού υγροτόπου Ραμσάρ ανέρχεται στα 163.500 στρέμματα, με τον μικρότερο, τη λίμνη Μικρή Πρέσπα να έχει έκταση 50.780 εκτάρια (δηλαδή 507.800 στρέμματα) και τον μεγαλύτερο, τη λιμνοθάλασσα Μεσολογίου να καλύπτει έκταση 336.870 εκταρίων (δηλαδή 3.368.700 στρέμματα). Καθώς οι περισσότεροι ελληνικοί υγροτόποι Ραμσάρ αποτελούν δέλτα ποταμών, το μέσο τους υψόμετρο είναι λιγότερο από 20μ., με εξαίρεση τη Λίμνη Μικρή Πρέσπα, η οποία βρίσκεται σε υψόμετρο 853.50μ. πάνω από τη στάθμη της θάλασσας.

Η οικολογική αξία των υγροτόπων Ραμσάρ της χώρας είναι ανυπολόγιστη καθώς εκεί απαντώνται πολλά είδη οικοτόπων, χλωρίδας και πανίδας. Περίπου όλοι οι ελληνικοί υγροτόποι Ραμσάρ είναι παράκτιοι Μεσογειακού τύπου, στους οποίους έχουν καταγραφεί 31 διαφορετικοί τύποι οικοτόπων, σύμφωνα με το σύστημα ταξινόμησης της Σύμβασης Ραμσάρ³. Σε όλες τις περιοχές απαντάται επίσης σημαντικός αριθμός οικοτόπων της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, εκ των οποίων πολλοί είναι οικοτόποι προτεραιότητας. Στις περιοχές αυτές καταγράφεται επίσης μεγάλος αριθμός σπάνιων και απειλούμενων ειδών χλωρίδας και πανίδας που προστατεύονται από τις αντίστοιχες κοινοτικές Οδηγίες και περιλαμβάνονται σε εθνικούς ή/και διεθνείς Κόκκινους Καταλόγους (Κόκκινα Βιβλία).

Νησιωτικοί υγροτόποι

Παρόλο που οι ελληνικοί υγροτόποι Ραμσάρ συνιστούν τους μεγαλύτερους υγροτόπους της χώρας, δεν είναι οι μοναδικοί. Υπάρχουν πάρα πολλοί ακόμη στην ηπειρωτική χώρα, ενώ ιδιαίτερη αναφορά χρειάζεται για τους σημαντικούς υγροτόπους των ελληνικών νησιών, μόνο οι μεγαλύτεροι από τους οποίους ήταν μέχρι πρόσφατα γνωστοί ενώ οι υπόλοιποι υποβαθμιζόνταν διαρκώς χωρίς να το ξέρει κανείς. Με πρωτοβουλία του WWF Ελλάς, σήμερα, έχουν καταγραφεί και απογραφεί 782 υγροτόποι, 672 σε 65 νησιά του Αιγαίου και 110 σε 10 νησιά του Ιονίου.

Η αξία των υγροτόπων είναι σημαντική καθώς συμβάλουν στη γεωγραφική συνέχεια, την ποικιλία και τη συντήρηση της ζωής στα ελληνικά νησιά. Οι περισσότεροι νησιωτικοί υγροτόποι είναι παράκτιοι: εκβολές ρυάκων, ποταμών και χειμάρρων, έλη υφάλμυρου ή αλμυρού νερού, έλη γλυκού νερού, εποχιακοί ρυάκες ή χείμαρροι. Μόνο 11 είναι μεγαλύτεροι από 1.500 στρέμματα, ενώ κάποιοι στα μεγάλα νησιά όπως η Εύβοια και η Κέρκυρα φτάνουν ή και ξεπερνούν τα 3.000 στρέμματα.

Τις τελευταίες δεκαετίες όμως οι ανθρώπινες δραστηριότητες υποβαθμίζουν και συρρικνώνουν με ανησυχητικούς ρυθμούς τους υγροτόπους, ιδιαίτερα στο Αιγαίο. Παρόλο που πολλοί από τους νησιωτικούς υγροτόπους βρίσκονται εντός των ορίων προστατευτέων ή προστατευόμενων περιοχών μόνο 2 από τους 782 προστατεύονται ικανοποιητικά και έχουν σχετικά επαρκή περιβαλλοντική διαχείριση. Ως εκ τούτου απαιτούνται ειδικά μέτρα για την προστασία τους.

Μεθοδολογία αξιολόγησης των υγροτόπων Ραμσάρ

Βασικό στάδιο για την ολοκληρωμένη και συγκρίσιμη συλλογή πληροφοριών ήταν η ανάπτυξη ερωτηματολογίου με κριτήρια αξιολόγησης που κάλυπταν τους συγκεκριμένους στόχους της μελέτης. Η μορφή του ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε βασίστηκε στην παραδοχή ότι η σωστή διαχείριση μιας προστατευόμενης περιοχής πρέπει να ακολουθεί μια διαδικασία που περιλαμβάνει έξι διακριτά στοιχεία: ευρύτερο πλαίσιο, σχεδιασμός, δεδομένα, διαδικασίες, αποτελέσματα, συμπεράσματα.

Η μεθοδολογία αξιολόγησης της διαχείρισης υγροτοπικών προστατευόμενων περιοχών που αναπτύχθηκε από το WWF σε διεθνές επίπεδο προσαρμόστηκε βάσει παρόμοιων εργαλείων αξιολόγησης που είχαν αναπτυχθεί νωρίτερα για την αξιολόγηση της διαχείρισης δασικών προστατευόμενων περιοχών. Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο επιτρέπει τη γρήγορη

3 Ραμσάρ Classification System for Wetland Type. Για περισσότερες πληροφορίες:
http://www.Ραμσάρ.org/ris/key_ris_e.htm.

παρακολούθηση των διαχειριστικών βημάτων που ασκούνται σε μια περιοχή, τον εντοπισμό των προβλημάτων τους και στοχεύει στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης σε κάθε μια ξεχωριστά. (βλ. Παράρτημα Ι)

Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε το καλοκαίρι του 2008 από ειδικούς που έχουν μακροχρόνια και καλή γνώση της κάθε περιοχής Ραμσάρ. Επιδιώχθηκε και η συμβολή εμπλεκόμενων τοπικών φορέων, την οποία οι ειδικοί αναζήτησαν κατά την κρίση τους. Τα αποτελέσματα της έρευνας για κάθε υγρότοπο παρουσιάζονται σε μορφή καρτέλας, καθώς επιχειρείται η αποτύπωση των στοιχείων να ακολουθεί έναν ομοιόμορφο τρόπο που επιτρέπει την παρακολούθηση της κατάστασης του κάθε υγροτόπου, αλλά και τη σύγκριση στοιχείων από τις διάφορες περιοχές. Με την παρουσίαση στοιχείων ανά υγρότοπο Ραμσάρ μπορούν να ανιχνευτούν ομοιότητες και διαφορές, αναφορικά με τα γενικά σχέδια και τις πολιτικές επιλογές στο θέμα της προστασίας και διαχείρισης των εν λόγω περιοχών. Η επεξεργασία των αποτελεσμάτων δεν αποτελεί αυστηρά «επιστημονική» άσκηση. Ωστόσο πιστεύουμε ότι δίνει ένα σαφές στιγμιότυπο της κατάστασης, όπως αυτή αποτυπώνεται κατά την Παγκόσμια Ημέρα των Υγροτόπων 2009.

Δέλτα Έβρου	
Έκταση	Η περιοχή Ραμσάρ έχει έκταση 92.670 στρέμματα. Αποτελεί παράκτιο υγροτοπικό σύμπλεγμα που σχηματίζεται από το δέλτα του ποταμού Έβρου στα σύνορα Ελλάδος-Τουρκίας με συνολική έκταση 188.000 στρέμματα.
Είδη – οικότοποι	- Σημαντικά αμμοθινικά οικοσυστήματα από άποψη μορφολογίας αλλά και χλωριδικής σύνθεσης, μοναδικής στις παράκτιες περιοχές της Ελλάδας. 10 τύποι οικοτόπων περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, εκ των οποίων δύο προτεραιότητας: 1120 Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδωνίες), 1510 Αλατούχες στέπες (Limonietaia). - Πολλά είδη πτηνών, θηλαστικών, ερπετών και αμφιβίων προστατεύονται από τη Σύμβαση της Βέρνης. - Τουλάχιστον 304 είδη ορνιθοπανίδας έχουν καταγραφεί (στην Ελλάδα απαντώνται συνολικά 422 είδη), εκ των οποίων τουλάχιστον 100 είδη περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ. - Ερπετά: 20 είδη φιδιών και σαυρών. 6 περιλαμβάνονται στα Παραρτήματα ΙΙ και ΙV και 10 στο Παράρτημα ΙV της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. 8 είδη αμφιβίων παρατηρούνται στην περιοχή, 4 από αυτά περιλαμβάνονται στο Παράρτημα ΙV και 2 στο Παράρτημα ΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. - Περισσότερα από 40 είδη θηλαστικών παρατηρούνται στην περιοχή, 9 από αυτά περιλαμβάνεται στο Παράρτημα ΙV και 10 στο Παράρτημα ΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. 46 είδη ψαριών. 6 από αυτά περιλαμβάνονται στο Παράρτημα ΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, 12 είναι ενδημικά, τοπικά τρωτά, σπάνια και κινδυνεύοντα «Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλωτών της Ελλάδας». - Περισσότερα από 350 είδη χλωρίδας. 8 είδη είναι ενδημικά σύμφωνα με το ευρωπαϊκό Κόκκινο Βιβλίο.
Απειλές	- Μείωση των πλημμυριζόμενων εκτάσεων και των περιόδων πλημμυρισμού. - Ανησυχητική μείωση ιζημάτων και αύξηση της διάβρωσης των ακτών. - Μείωση των πληθυσμών σπάνιων πουλιών που χρησιμοποιούν την περιοχή. - Συνεχιζόμενη υποβάθμιση των εδαφών λόγω αύξησης της αλατότητάς τους (υφαλμύρωση των υπογείων υδάτων). - Ανεξέλεγκτη λειτουργία αντλιοστασίων για την αποστράγγιση εκτάσεων και τη δημιουργία καλλιεργήσιμων εκτάσεων. - Σημαντική μείωση των πληθυσμών σπάνιων θηλαστικών. - Αύξηση του ήδη μεγάλου αριθμού παράνομων κτισμάτων που χρησιμοποιούνται από τους λαθροθήρες, με συνεπακόλουθη σημαντική υποβάθμιση του βιοτόπου, όχληση στα υδρόβια πουλιά, υποβάθμιση της χλωρίδας και ρύπανση από τα απόβλητα που σωρεύονται στην περιοχή. - Σταδιακή υποβάθμιση των οικοσυστημάτων και του τοπίου. - Υπεραλίευση. - Λαθροθηρία.
Καθεστώς προστασίας	- Υγρότοπος Ραμσάρ Διεθνούς Σημασίας - ΖΕΠ (79/409/ΕΟΚ): GR1110006 Δέλτα Έβρου - ΤΚΣ (92/43/ΕΟΚ): GR1110007 Δέλτα Έβρου και Δυτικός Βραχίονας - ΣΠΠ: GR006 Δέλτα Έβρου - Καταφύγιο Άγριας Ζωής: 46.000 στρέμματα (ΦΕΚ 694/Β/1991) - Εθνικό Υγροτοπικό Πάρκο Δέλτα Έβρου, ΚΥΑ 4110 (ΦΕΚ102/Δ/16-3-07)
Φορέας Διαχείρισης	Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Δέλτα Έβρου, ΚΥΑ 125188/361 (ΦΕΚ 126/Β/07-2-03)
Επιστημονική παρακολούθηση	- Παρακολούθηση ποιότητας υδάτων (μετρήσεις φυσικοχημικών παραμέτρων) σε διαφορετικά σημεία του υγρότοπου με αυτόματους καταγραφείς (ΦΔ). - Επιστημονική παρακολούθηση ειδών ορνιθοπανίδας (αρπακτικά, υδρόβια, κτλ) (ΦΔ). - Μεσοχρειατικές καταμετρήσεις υδρόβιων πουλιών (ΕΟΕ) - Συλλογή μετεωρολογικών δεδομένων (ΦΔ) - Στατιστική παρακολούθηση αριθμού επισκεπτών του Κέντρου Πληροφόρησης (ΦΔ).
Κατάσταση διαχείρισης	- Δεν υπάρχει Σχέδιο Διαχείρισης. - Η Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη δεν εφαρμόζεται. - Λειτουργία Κέντρου Πληροφόρησης Δέλτα Έβρου από τον Φορέα Διαχείρισης.

Σύνοψη	Παρόλο που το 1999 το Δέλτα του Έβρου εξαιρέθηκε από τον κατάλογο του Μοντρέ, αφού είχε προηγουμένως περιληφθεί σε αυτόν το 1990, λόγω των μέτρων που η Ελλάδα είχε λάβει τότε για την προστασία και τη διαχείριση του, η σημερινή του κατάσταση είναι ιδιαίτερα απογοητευτική. Η έλλειψη διαχειριστικών δράσεων που να αντιμετωπίζουν τις πιέσεις και τις απειλές, η ελλιπής φύλαξη, καθώς και η ανεπαρκής διαχείριση των υδάτινων πόρων οδηγούν στη διαρκή υποβάθμισή του.
---------------	---

Υπεύθυνος αναφοράς: Γιώργος Κατσαδωράκης, WWF Ελλάς

Λίμνη Βιστωνίδα, Πόρτο Λάγος, Λίμνη Ισμαρίδα και γειτονικές λιμνοθάλασσες	
Έκταση	Η περιοχή Ραμσάρ έχει έκταση 243.960 στρέμματα. Αποτελεί υγροτοπικό σύμπλεγμα λιμνών γλυκού νερού και παράκτιων λιμνοθαλασσών, με καλαμιώνες, υγρολίβαδα και αλμυρόβαλτους.
Είδη – οικότοποι	20 τύποι οικοτόπων περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, εκ των οποίων 3 είναι οικότοποι προτεραιότητας: 1120* Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με Ποσειδωνίες 1150* Παράκτιες Λιμνοθάλασσες 2130* Σταθερές παράκτιες θίνες με ποώδη βλάστηση, - Χλωρίδα: παρουσία τουλάχιστον 550 διαφορετικών τάξα, με 15 τάξα να είναι ενδημικά. - Πολλά είδη πτηνών, ερπετών, αμφιβίων και θηλαστικών προστατεύονται από τις Συμβάσεις Βέρνης και Βόννης. - Αποτελεί σημαντικό μεταναστευτικό σταθμό για υδρόβια είδη πουλιών. <u>Λίμνη Βιστωνίδα και γειτονικές λιμνοθάλασσες</u> 94 είδη ορνιθοπανίδας περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ 294 είδη ορνιθοπανίδας έχουν καταγραφεί στην περιοχή, 144 είδη διαχειμάζουν και 141 είδη φωλιάζουν 30 είδη ερπετών παρατηρούνται στην περιοχή, 2 από αυτά ταξινομούνται ως κινδυνεύοντα 9 είδη αμφιβίων παρατηρούνται στην περιοχή, 2 από αυτά ταξινομούνται ως κινδυνεύοντα 25 είδη θηλαστικών παρατηρούνται στην περιοχή, 2 είδη περιλαμβάνεται στο Παράρτημα ΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ 43 είδη ψαριών έχουν βρεθεί στη λίμνη Βιστωνίδα και στο Πόρτο Λάγος. Ενδημικό απειλούμενο υποείδος: <i>Alosa caspia vistonica</i> <u>Λίμνη Ισμαρίδα και λιμνοθάλασσες Θράκης</u> 79 είδη ορνιθοπανίδας περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ 225 είδη ορνιθοπανίδας έχουν καταγραφεί στην περιοχή, 138 είδη διαχειμάζουν και 122 είδη φωλιάζουν 8 είδη θηλαστικών παρατηρούνται στην περιοχή 19 είδη ψαριών έχουν βρεθεί στη λίμνη Ισμαρίδα και στις λιμνοθάλασσες της Θράκης.
Απειλές	- Μείωση του βάθους των δύο λιμνών λόγω της αυξημένης εισροής φερτών υλών από διευθέτηση των κοιτών των ποταμών Βοσπόζη (Ισμαρίδα) και Κομπάτου, Τραύου & Κόσυνθου (Βιστωνίδα). - Μείωση των ελών γλυκού νερού γύρω από τις δύο λίμνες λόγω αποστραγγιστικών έργων. - Μείωση εισροής γλυκού νερού. - Αλλοίωση ποιότητας των υδάτων λόγω αποκοπής ή μείωσης της εισροής γλυκού νερού ή υπεράντλησης υπόγειων υδροφορέων με αποτέλεσμα οι λιμνοθάλασσες Ξηρολίμνη, Μέση, Πτελέα, Έλος και Αρωγή να γίνονται υπέραλες τους καλοκαιρινούς μήνες και να σημειώνεται αύξηση της αλατότητας της Λίμνης Βιστωνίδας. - Υποβάθμιση του οικοσυστήματος της Λίμνης Ισμαρίδας, λόγω τεχνητού καναλιού, μήκους 9χλμ. για τη σύνδεση της λίμνης με τη θάλασσα. - Εισαγωγή ξενικών ειδών. - Παράνομη υλοτομία, κυρίως στα υδροχαρή δάση της Λίμνης Βιστωνίδας - Καταστροφή των φυσικών ενδιαιτημάτων λόγω αλλαγών χρήσεων γης. - Εντατικοποίηση της γεωργίας. - Παράνομη και αυθαίρετη δόμηση στην παράκτια ζώνη της Ξηρολίμνης και Μέσης (Ισμαρίδα) καθώς και στα Άβδηρα και στο έλος Αλμύρας – Βελώνης. - Κατασκευή δρόμων και ασφαλόδοτρώσής τους. - Απόρριψη στερεών αποβλήτων. - Εκροή αστικών και βιομηχανικών αποβλήτων. - Απορροή παρασιτοκτόνων και γεωργικών αποβλήτων.

	▪ Λαθροθηρία.
Καθεστώς προστασίας	▪ Υγρότοπος Ραμσάρ Διεθνούς Σημασίας. Στις 04-07-1990, ο υγρότοπος περιλήφθηκε στον Κατάλογο του Μοντρέ ▪ ΖΕΠ (79/409/ΕΟΚ): GR1130010 Λίμνες Βιστονίς, Ισμαρίς – Λιμνοθάλασσες Πόρτο Λάγος, Αλυκή Πτελέα, Ξηρολίμνη, Καρατζά ▪ ΤΚΣ (92/43/ΕΟΚ): GR1130009 Λίμνες & Λιμνοθάλασσες της Θράκης – Ευρύτερη Περιοχή και Παράκτια Ζώνη ▪ ΣΠΠ: GR011 Πόρτο Λάγος, Λίμνη Βιστωνίδα και παράκτιες λιμνοθάλασσες ▪ Καταφύγια Άγριας Ζωής: Λίμνη Βιστωνίδα 9.300 στρέμματα (ΦΕΚ 666/Β/1978), Φανάρι – Πόρτο Λάγος, 4.000 στρέμματα (ΦΕΚ 666/Β/1978), Κουρού-τσαι Πολύανθος, 22.000 στρέμματα (ΦΕΚ 601/Β/30-4-1976 & 708/Β/1982), Μαυρομάτι – Λίμνη Μητρικού (Ισμαρίδα) 19.000 στρέμματα (ΦΕΚ 354/Β/1997), Ντομούζ Ορμάν (Αβδηρα), 29.000 στρέμματα (ΦΕΚ 458/Β/1995) ▪ Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης ΚΥΑ 44549 (ΦΕΚ 497/Δ/17-10-2008)
Φορέας Διαχείρισης	Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Νέστου – Βιστωνίδας - Ισμαρίδας ΚΥΑ 125208/394 (ΦΕΚ 140/Β/11-2-03)
Επιστημονική παρακολούθηση	▪ Μεσοχειμνωιάτικες καταμετρήσεις υδρόβιων πουλιών (ΕΟΕ) ▪ Καταγραφή αποικιών ερωδιών και πληθυσμών πελαργών (ΕΟΕ) ▪ LIFE Νανόχηνas – παρακολούθηση για χήνες και απειλές (κυρίως στη Λίμνη Ισμαρίδα) (ΕΟΕ)
Κατάσταση διαχείρισης	▪ Δεν υπάρχει Σχέδιο Διαχείρισης. ▪ Έχουν εκπονηθεί ειδικά σχέδια διαχείρισης για διάφορα είδη, (π.χ. νανόχηνas, λαγγόνα, τσακάλι), και οικοτόπους αλλά δεν έχουν εφαρμοστεί. ▪ Κέντρου Ενημέρωσης Λίμνης Βιστωνίδας, στο Πόρτο Λάγος, λειτουργεί από τον Φορέα Διαχείρισης. Το Κέντρο Πληροφόρησης της Λίμνης Ισμαρίδας (στον οικισμό Ίμερο) έχει χτιστεί αλλά δεν λειτουργήσει ποτέ.
Σύνοψη	Παρόλο που στην περιοχή διατηρούνται ακόμη σημαντικά στοιχεία της βιοποικιλότητάς, η κατάσταση αυτή είναι περισσότερο αποτέλεσμα αμέλειας και μικρής εμβέλειας αναπτυξιακών ή άλλων επεμβάσεων παρά σωστής διαχείρισης. Δυστυχώς, ο οποιοσδήποτε σχεδιασμός για την περιοχή δεν λαμβάνει υπόψη το καθεστώς προστασίας της περιοχής και δεν περιλαμβάνει επαρκή μέτρα για την διατήρησή της. Σχεδιαζόμενα έργα όπως το αρδευτικό του Ν. Ξάνθης με απαγωγή τεράστιων ποσοτήτων νερού από τον Νέστο, το φράγμα του Κομψάτου και η άναρχη οικιστική ανάπτυξη στην παράκτια ζώνη, σκιαγραφούν μία άκρως ανησυχητική εικόνα για το μέλλον.

Υπεύθυνη αναφοράς: Μαρία Παναγιωτοπούλου, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία

Δέλτα Νέστου και γειτονικές λιμνοθάλασσες	
Έκταση	Η περιοχή Ραμσάρ έχει έκταση 219.300 στρέμματα. Αποτελείται από ένα σύνολο βιότοπων με υφάλμυρες λιμνοθάλασσες, αρόσιμων καλλιεργειών με κατακερματισμένα τμήματα ελών γλυκού νερού, λειμώνων, αλμυροβάλτων, καλαμιώνες και το παραποτάμιο δάσος του Κοτζά-Ορμάν. Οι λιμνοθάλασσες Βάσσοβας, Ερατεινού, Αγιάσματος, Κοκάλας, Χαϊδευτού, Κεραμωτής, Μοναστηρακίου και Μαγγάνων δημιουργήθηκαν από την εναπόθεση των φερτών υλικών του ποταμού, τα οποία λειτουργήσαν ως φυσικά φράγματα.
Είδη – οικότοποι	19 τύποι οικοτόπων περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, εκ των οποίων 4 είναι οικότοποι προτεραιότητας: 1120* Εκτάσεις θαλάσσιας βλάστησης Ποσειδωνιών, 1150* Λιμνοθάλασσες, 2130* Σταθερές παράκτιες θίνες με ποώδη βλάστηση, 91Ε0* Αλλουβιακά δάση. - Πολλά είδη πτηνών, ερπετών, αμφιβίων και θηλαστικών προστατεύονται από τις Συμβάσεις Βέρνης και Βόννης. 94 είδη ορνιθοπανίδας περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ 277 είδη ορνιθοπανίδας έχουν καταγραφεί στην περιοχή, τα 137 είδη φωλιάζουν 22 είδη ερπετών θεωρούνται σπάνια ή κινδυνεύοντα 15 είδη θηλαστικών, 1 είδος (η βίβρα <i>Lutra lutra</i>) περιλαμβάνεται στο Παράρτημα ΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ 43 είδη ψαριών έχουν βρεθεί στον ποταμό Νέστο και στις λιμνοθάλασσες. Ενδημικά είδη: <i>Cobitis stumicae</i>, <i>Vimba melanops</i>, <i>Chondrostoma vardarensis</i>. - Έντομα: 38 είδη λιβελούλας, 58 είδη πεταλούδας. Τουλάχιστον 118 είδη εντόμων έχουν καταγραφεί στην περιοχή. - Παρουσία 570 ειδών χλωρίδας. Σπάνια είδη φυτών: <i>Wolffia arrhiza</i>, <i>Fritillaria pontica</i>, <i>Ruscus aculeatus</i>, <i>Pancratium maritimum</i>, <i>Orobanche minor</i>, <i>Salvinia natans</i>, <i>Trapa natans</i> και 6 είδη ορχιδέας.
Απειλές	- Αλλαγές στο υδρολογικό καθεστώς ανάντη του ποταμού Νέστου λόγω της κατασκευής φραγμάτων με αποτέλεσμα τις έντονες αυξομειώσεις της ποσότητας των υδάτων στο Δέλτα του Νέστου και των φερτών υλών που διοχετεύονται στο Δέλτα. - Προβλήματα διάβρωσης ακτών στο Δέλτα του Νέστου. - Υποβάθμιση ποιότητας υδάτων λιμνοθαλασσών από δραστηριότητες που σχετίζονται με ιχθυοκαλλιέργειες. - Αλλοίωση ποιότητας των υδάτων λόγω αλλαγών στην αλατότητα των λιμνοθαλασσών. - Παράνομες αρδεύσεις. - Αλλοίωση της παραποτάμιας βλάστησης και επιπτώσεις στην αναπαραγωγή των ψαριών και των αμφιβίων λόγω αλλαγών του υδρολογικού καθεστώτος και μείωσης της θερμοκρασίας του νερού. - Αποξηράνσεις υγροτοπικών εκτάσεων για δημιουργία καλλιεργειών. - Παράνομες τουριστικές κατασκευές. - Παράνομη υλοτομία. - Παράνομες αμμοληψίες. - Απόρριψη στερεών αποβλήτων στον ποταμό Νέστο. - Εκροή υγρών αποβλήτων στον ποταμό Νέστο. - Απορροή παρασιτοκτόνων. - Παράνομη αλιεία στα στενά του Νέστου, κυρίως πέστροφας. - Λαθροθηρία.
Καθεστώς προστασίας	- Υγρότοπος Ραμσάρ Διεθνούς Σημασίας. Στις 04-07-1990, ο υγρότοπος περιλήφθηκε στον Κατάλογο του Μοντρέ. - ΖΕΠ (79/409/ΕΟΚ): GR1150001 Δέλτα Νέστου και Λιμνοθάλασσες Κεραμοτής και Νήσος Θαλασσοπούλα - ΤΚΣ (92/43/ΕΟΚ): GR1150010 Δέλτα Νέστου και Λιμνοθάλασσες Κεραμωτής – Ευρύτερη Περιοχή και Παράκτια Ζώνη - ΣΠΠ: GR012 Δέλτα Νέστου και παράκτιες λιμνοθάλασσες

	▪ Καταφύγια Άγριας Ζωής: Δασοχώρι – Φωνή της Αμερικής 9.300 στρέμματα (ΦΕΚ/Β/1982), Κοτζά Ορμάν (Νέστου), 78.000 στρέμματα (ΦΕΚ 132/Β/1986). ▪ Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης ΚΥΑ 44549 (ΦΕΚ 497/Δ/17-10-2008)
Φορέας Διαχείρισης	Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Νέστου – Βιστωνίδας - Ισμαρίδας ΚΥΑ 125208/394 (ΦΕΚ 140/Β/11-2-03)
Επιστημονική παρακολούθηση	▪ Μεσοχειμνιάτικες καταμετρήσεις υδρόβιων πουλιών (ΕΟΕ)
Κατάσταση διαχείρισης	▪ Δεν υπάρχει Σχέδιο Διαχείρισης. ▪ Έχουν εκπονηθεί ειδικά σχέδια διαχείρισης για διάφορα είδη, (π.χ. νανόχηνα, τσακάλι), και οικοτόπους αλλά δεν έχουν εφαρμοστεί. ▪ Κέντρο Πληροφόρησης Δέλτα Νέστου στην Κεραμωτή. Η λειτουργία από τον Φορέα Διαχείρισης δεν είναι συνεχής. • Κέντρου Υποδοχής Επισκεπτών Παραποτάμιου Δάσους Νέστου, λειτουργεί από το Δασαρχείο Καβάλας.
Σύνοψη	Παρόλο που στην περιοχή διατηρούνται ακόμη σημαντικά στοιχεία της βιοποικιλότητας, η κατάσταση αυτή είναι περισσότερο αποτέλεσμα αμέλειας και μικρής εμβέλειας αναπτυξιακών ή άλλων επεμβάσεων παρά σωστής διαχείρισης. Δυστυχώς, ο οποιοσδήποτε σχεδιασμός δεν λαμβάνει υπόψη το καθεστώς προστασίας της περιοχής και δεν περιλαμβάνει επαρκή μέτρα για την διατήρησή της. Αντιθέτως σχεδιαζόμενα έργα όπως το αρδευτικό του Ν. Ξάνθης με απαγωγή τεράστιων ποσοτήτων νερού από τον Νέστο, η άναρχη οικιστική ανάπτυξη στην παράκτια ζώνη, και η εγκατάσταση δεξαμενών πετρελαίου στη Λιμνοθάλασσα της Βάσσοβας σκιαγραφούν μία άκρως ανησυχητική εικόνα για το μέλλον.

Υπεύθυνη αναφοράς: Μαρία Παναγιωτοπούλου, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία

Λίμνες Βόλβη και Κορώνεια	
Έκταση	Η περιοχή Ραμσάρ έχει έκταση 163.880 στρέμματα και περιλαμβάνει τις λίμνες Κορώνεια (ή Αγίου Βασιλείου ή Λαγκαδά) και Βόλβη.
Είδη – οικότοποι	- Περισσότερα από 250 είδη ορνιθοπανίδας, εκ των οποίων: 68 είδη αναφέρονται στο Κόκκινο Βιβλίο των Σπονδυλόζων, 176 είδη στη Σύμβαση της Βέρνης και 80 είδη που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα I της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ. 22 διαφορετικοί τύποι οικοτόπων 2 Μνημεία της Φύσης στην Απολλώνια (όπου φιλοξενούνται 2 μεγάλες αποικίες ερωδιών) - Η γνώση για τα φυτά είναι ελλιπής - Υπαρξη μοναδικού Γεωλογικού Σχηματισμού.
Απειλές	<u>Λίμνη Κορώνεια:</u> - Μείωση της στάθμης από 6,5μ που ήταν τη δεκαετία του '80, σε μόλις 1μ το 1996, ενώ πλέον τους θερινούς μήνες σχεδόν εξαφανίζεται. - Έχει αρνητικό υδατικό ισοζύγιο. - Συνεχής ρύπανση. Με αποτέλεσμα το νερό να είναι ισχυρά αλκαλικό νερό, ακατάλληλο για κάθε άλλη χρήση (pH 8,5-10). - Ευτροφική λίμνη. <u>Λίμνη Βόλβη:</u> - Θεωρείται οικολογικά σταθερή. Εμφανίζει σε μικρότερη κλίμακα τα προβλήματα της Κορώνειας. - Μερικώς ευτροφική λίμνη. - Αυξημένος ρυθμός προσχώσεων. - Παράνομη υλοτομία των παραποτάμιων δασών. - Παράνομη αλιεία. - Λαθροθηρία.
Καθεστώς προστασίας	- Υγρότοπος Ραμσάρ Διεθνούς Σημασίας. Στις 04-07-1990, ο υγρότοπος περιλήφθηκε στον Κατάλογο του Μοντρέ. - ΖΕΠ (79/409/ΕΟΚ): GR1220009 Λίμνες Βόλβη και Λαγκαδά και Στενά Ρεντίνας - ΤΚΣ (92/43/ΕΟΚ): GR1220001 Λίμνες Βόλβη και Λαγκαδά – Ευρύτερη Περιοχή - ΣΠΠ: GR032 Λίμνη Βόλβη, Λαγκαδά (ή Κορώνεια ή Αγ. Βασιλείου) και Στενά Ρεντίνας - Καταφύγια Άγριας Ζωής: Λίμνη Λαγκαδά (21.000 στρ.), Παραλίμνιο Δάσος Απολλωνίας (5.000 στρ.), Ποταμός Ρήχιος (6.690 στρ). - Εθνικό Πάρκο Υγροτόπου των λιμνών Κορώνειας – Βόλβης και Μακεδονικών Τεμπών. ΚΥΑ 6919/2004 (ΦΕΚ248/Δ/5-3-04), τροποποίηση ΚΥΑ 39542 (ΦΕΚ 441/ΑΑΠ/9-10-08)
Φορέας Διαχείρισης	Φορέας Διαχείρισης Λιμνών Κορώνειας-Βόλβης ΚΥΑ 125192 (ΦΕΚ 126/Β/7-2-03)
Επιστημονική παρακολούθηση	- Παρακολούθηση ορνιθοπανίδας (ΦΔ, Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, ΜΚΟ, ΚΟΜΑΘ) - Μεσοχρυσιακές καταμετρήσεις υδρόβιων πουλιών (ΕΟΕ) - Καταγραφή παράνομων γεωτρήσεων (ΦΔ) - Παρακολούθηση της ποιότητας και ποσότητας των υδάτων (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Θεσσαλονίκης).
Κατάσταση διαχείρισης	- Έχουν εκπονηθεί δύο Σχέδια Διαχείρισης (1996 και 2004). Το δεύτερο άρχισε να εφαρμόζεται το 2008. - Έρευνα από την ΕΟΕ και το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. - Εκπονείται μελέτη διευθέτησης των χειμάρρων της λίμνης Βόλβης για αποτροπή έντονων πλημμυρικών φαινομένων υπό την επίβλεψη του Δασαρχείου. - Έργα αποκατάστασης της λίμνης Κορώνειας από τη Νομαρχία Θεσσαλονίκης - Κέντρο Ενημέρωσης. Λειτουργεί από τον Φορέα Διαχείρισης.
Σύνοψη	Η Λίμνη Κορώνεια θεωρείται βιολογικά νεκρή. Από το 2004 επίσημα δεν έχει ψάρια, ενώ έχουν σημειωθεί 3 μεγάλα επεισόδια θανάτων χιλιάδων ψαριών και πουλιών (1995, 2004 και 2007). Με καθυστέρηση 2 χρόνων έχουν ξεκινήσει πια

	τα πρώτα έργα για την αποκατάσταση της Κορώνειας από τη Νομαρχία. Ειδικοί επιστήμονες εκτιμούν ότι αν ξεκινήσει άμεσα η εφαρμογή όλων των προβλεπόμενων μέτρων, η λίμνη μπορεί να επανέλθει στην πρότερη κατάσταση το νωρίτερο σε 8 χρόνια.
--	---

Υπεύθυνη αναφοράς: Πέρη Κουράκλη, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία

Λίμνη Κερκίνη	
Έκταση	Η περιοχή Ραμσάρ έχει έκταση 109.960 στρέμματα. Η έκταση της λίμνης μεταβάλλεται ανάλογα με την εποχή. Είναι τεχνητή λίμνη που δημιουργήθηκε το 1932 με την κατασκευή ενός φράγματος κοντά στο χωριό Λιθότοπος, αποσκοπώντας στη συγκράτηση των πλημμυρικών παροχών του ποταμού Στρυμόνα για αρδευτική χρήση στον κάμπο των Σερρών. Το 1982 ολοκληρώθηκε το δεύτερο υψηλότερο φράγμα της λίμνης, έγινε ανύψωση του ανατολικού αναχώματος και κατασκευάστηκε το δυτικό ανάχωμα.
Είδη – οικότοποι	- Περισσότερα από 300 είδη πουλιών, πολλά από τα οποία είναι σπάνια σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο. 72 είδη πουλιών ανήκουν στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ. 10 είδη πουλιών (πολλά από τα οποία είναι σπάνια) φωλιάζουν σε μικτές αποικίες στο παραποτάμιο δάσος σε μεγάλους αριθμούς. - Έχουν καταγραφεί 27 είδη ερπετών, 11 είδη αμφιβίων και 30 είδη ιχθυοπανίδας. - Στην περιοχή υπάρχουν περισσότερα από 2000 βουβάλια. - Μεγάλος αριθμός από σπάνια υδρόβια φυτά απαντάται στην περιοχή του υγροτόπου (<i>Trapa natans</i>, <i>Nymphaea alba</i>, <i>Nymphoides peltata</i>, <i>Potamogeton gramineus</i>, <i>Ranunculus fluitans</i>, <i>Ceratophyllum demersum</i>, <i>Myriophyllum spicatum</i>, <i>Marsilea quadrifolia</i>, <i>Utricularia vulgaris</i>, κλπ).
Απειλές	- Αλλαγές στο υδρολογικό καθεστώς, μετά τη λειτουργία νέου φράγματος το 1982, με αρνητική επίδραση στα είδη χλωρίδας και πανίδας. - Μεγάλες εποχικές μεταβολές στάθμης ύδατος (5 μέτρων) μεταξύ φθινοπώρου και άνοιξης (υψηλή στάθμη ύδατος την άνοιξη για άρδευση των καλλιεργειών κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού). - Υποβάθμιση παραποτάμιου δάσους. - Καταστροφή καλαμιώνων (εξαφανίστηκαν 3 χρόνια μετά την κατασκευή του φράγματος το 1982). - Μείωση της σύνθεσης των ειδών ιχθυοπανίδας που απαντώνται στη λίμνη και στο ποτάμι ανάντη της λίμνης. - Μείωση των ειδών πουλιών που φωλιάζουν στην περιοχή, καθώς και των πληθυσμών τους.
Καθεστώς προστασίας	- Υγρότοπος Ραμσάρ Διεθνούς Σημασίας. - ΖΕΠ (79/409/ΕΟΚ): GR 1260008 Τεχνητή Λίμνη Κερκίνης – Όρος Κρούσια - ΤΚΣ (92/43/ΕΟΚ): GR1260001 Λίμνη Κερκίνη – Κρούσια – Κορυφές Όρους Μπέλες, Άγγιστρο – Χαρωπό - ΣΠΠ: GR020 Λίμνη Κερκίνη - Καταφύγιο Άγριας Ζωής Λίμνης Κερκίνης (ΔΑΔ Δασ. Σιδηροκάστρου 22/2732/18-8-2008) - Εθνικό Πάρκο Λίμνης Κερκίνης, ΚΥΑ 42699 (ΦΕΚ 98/ΑΑΠ/8-11-06)
Φορέας Διαχείρισης	Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης, ΚΥΑ 125564/994 (ΦΕΚ 364/Β/28-3-03)
Επιστημονική παρακολούθηση	- Παρακολούθηση των πληθυσμών των αναπαραγόμενων ειδών πουλιών στον υγρότοπο (ΦΔ). - Παρακολούθηση των πληθυσμών της νανόχηννας (<i>Anser erythropus</i>) (ΕΟΕ). - Μεσοχειμωνιάτικες καταμετρήσεις υδρόβιων πουλιών (ΕΟΕ). - Παρακολούθηση των πληθυσμών των πελεκάνων (Tour du Valat, Γαλλία). - Παρακολούθηση της ποιότητας των υδάτων του ποταμού Στρυμόνα (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Σερρών). - Αυτόματο σύστημα παρακολούθησης παροχής ποταμού και φυσικοχημικών παραμέτρων (Νομαρχιακό Κέντρο Καταπολέμησης Κουνουπιών και Πολιτικής Προστασίας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Σερρών). - Έρευνα για την κατάσταση του πληθυσμού της Βίδρας στην περιοχή (ΦΔ). - Μηνιαία καταγραφή των πουλιών στην περιοχή της λίμνης. - Έρευνα και καταγραφή των ασπονδύλων στο Εθνικό Πάρκο (ΦΔ). - Μελέτη επίδραση των οδικών αξόνων στην πανίδα της περιοχής (ΦΔ).
Κατάσταση διαχείρισης	- Δεν υπάρχει σχέδιο διαχείρισης. - Δράσεις φύλαξης και ενημέρωσης στην περιοχή ευθύνης του (ΦΔ). - Κέντρο Πληροφόρησης Υγροτόπου Κερκίνης. Λειτουργεί από τον Φορέα

	Διαχείρισης.
Σύνοψη	Μαζί με το Δέλτα του Έβρου και τη Λίμνη Μικρή Πρέσπα, η Λίμνη Κερκίνη εξαιρέθηκε το 1999 από τον Κατάλογο Μοντρέ, στον οποίο είχε περιληφθεί το 1990. Η εξαίρεση αυτή δικαιολογείται μέχρι σήμερα, αν κανείς επικεντρωθεί στην σχετικά καλή οικολογική κατάσταση της Λίμνης, αν και σε μεμονωμένες περιοχές σημειώνεται σημαντική υποβάθμιση. Ωστόσο, η έλλειψη ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτων και οι συνεχιζόμενες εποχικές μεταβολές του υδρολογικού καθεστώτος υποβαθμίζουν τη βιοποικιλότητα της.

Υπεύθυνος αναφοράς: Θεόδωρος Ναζηρίδης, Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης

Δέλτα Αξιού, Εκβολή Λουδία, Δέλτα Αλιάκμονα	
Έκταση	Η περιοχή Ραμσάρ έχει έκταση 118.080 στρέμματα.
Είδη – οικότοποι	3 Οικότοποι Προτεραιότητας βάσει της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ: ▪ 1150*: Λιμνοθάλασσες ▪ 2130*: Σταθερές θίνες με ποώδη βλάστηση (γκρίζες θίνες) ▪ 6220*: Ψευδοστέππα με αγροστώδη και ετήσιες πόες (Thero – Brachyrodietea) – Αλυκή Κίτρους ▪ 210 πτηνά περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ. ▪ Στην περιοχή εμφανίζονται συστηματικά πολύ σπάνια πουλιά της Ελλάδας.
Απειλές	▪ Αλλαγές στο υδρολογικό καθεστώς, με επακόλουθη μείωση της παροχής των ποταμών, εξαιτίας απόληψης νερού για άρδευση. ▪ Υποβάθμιση ποιότητας υδάτων. ▪ Μείωση της υδροτοπικής έκτασης, λόγω επέκτασης των καλλιεργειών και των παράνομων κατασκευών. ▪ Αλλαγές στη βιοποικιλότητα των οικοσυστημάτων (υποβάθμιση θινών και των παρόχθιων δασών), λόγω αλλαγών χρήσεων γης (βόσκηση, επέκτασης καλλιεργειών και υδατοκαλλιεργειών). ▪ Αμμοληψίες (με επακόλουθη μεταβολή της κοίτης). ▪ Υπερβόσκηση. ▪ Αστική επέκταση και παράνομη και αυθαίρετη δόμηση. ▪ Απορρίψεις στερεών αποβλήτων. ▪ Απορροές φυτοφαρμάκων, ζιζανιοκτόνων και βιομηχανικών αποβλήτων. ▪ Εκροή των επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων της Θεσσαλονίκης στο Δέλτα του Αξιού. ▪ Λαθροθηρία.
Καθεστώς προστασίας	▪ Υγρότοπος Ραμσάρ Διεθνούς Σημασίας. Στις 04-07-1990 περιλήφθηκε στον Κατάλογο του Μοντρέ. ▪ ΖΕΠ (79/409/ΕΟΚ): GR1220010 Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα – Αλυκή Κίτρους ▪ ΤΚΣ (92/43/ΕΟΚ): GR1220002 Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα – Ευρύτερη Περιοχή - Αξιούπολη ▪ ΤΚΣ (92/43/ΕΟΚ): GR1250004 Αλυκή Κίτρους – Ευρύτερη Περιοχή. ▪ ΙΒΑ: GR028 Δέλτα Αξιού, Λουδία, Αλιάκμονα ▪ ΣΠΠ: GR043 Λιμνοθάλασσα Αλυκής Κίτρους ▪ Καταφύγια Άγριας Ζωής: Δέλτα Αξιού (ΦΕΚ 275/Β/88), Δέλτα Αλιάκμονα (ΦΕΚ 378/Β/81), Στεργίου – Αλιάκμονας (ΦΕΚ: 679/Β/97), Αλυκή Κίτρους (ΦΕΚ: 706/24-9-82) ▪ Εθνικό Πάρκο Δέλτα Αξιού - Λουδία – Αλιάκμονα: Δημοσιοποιήθηκε δεύτερο Σχέδιο ΚΥΑ (01-12-08), το οποίο έχει υπογραφεί από τον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ. ▪ Σημείωση: Η ισχύς της προηγούμενης ΚΥΑ 14874/3291 (ΦΕΚ 687/Β/6.7.98) που προέβλεπε μέτρα για την προστασία των υδροτόπων της Αλυκής Κίτρους, του κάτω ρου και του Δέλτα των ποταμών Αλιάκμονα, Λουδία, Αξιού, Γαλλικού, της λιμνοθάλασσας Καλοχωρίου και της ευρύτερης περιοχής τους έληξε το 2001.
Φορέας Διαχείρισης	Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Αξιού - Λουδία - Αλιάκμονα, ΚΥΑ 125191/364 (ΦΕΚ 126/Β/7-2-03)
Επιστημονική παρακολούθηση	▪ Παρακολούθηση υδρόβιων πουλιών (ΕΟΕ) ▪ Παρακολούθηση ορνιθοπανίδας, οικοτόπων, απειλών (2006-08) (ΦΔ).
Κατάσταση διαχείρισης	▪ Δεν υπάρχει Σχέδιο Διαχείρισης. ▪ Το 2008 ξεκίνησε από τον ΦΔ η πιλοτική εφαρμογή της μεθόδου Adaptive Management–Open Standards for Practice in Conservation. («<i>Recommended strategic plan to maintain favourable conservation status of the Natura 2000 areas in the Axios Delta (2009-2013)</i>», Vareltsidou, S. and Strixner, L. (2008), Axios Loudias Aliakmonas Estuaries Management Authority, Thessaloniki, Greece). ▪ Κέντρο Πληροφόρησης Δέλτα Αλιάκμονα, Λουδία, Αξιού, Γαλλικού, Αλυκής Κίτρους στην Αγαθούπολη. Λειτουργεί από τον ΦΔ. ▪ Δράσεις επόπτευσης φύλαξης από τον Φορέα Διαχείρισης.

	▪ Κέντρο Πληροφόρησης Δέλτα Αλιάκμονα, Λουδία, Αξιού, Γαλλικού, Αλυκής Κίτρους στην Αγαθούπολη. Λειτουργεί από τον Φορέα Διαχείρισης.
Σύνοψη	Η εκτενής περιοχή του Δέλτα Αξιού, Λουδία, Αλιάκμονα διατηρεί σημαντικό φυσικό πλούτο παρά τις σημαντικές πιέσεις που υφίσταται. Ωστόσο, η εγγύτητα με την πόλη της Θεσσαλονίκης δημιουργεί αυξανόμενα προβλήματα. Απειλές, με κυριότερες την αστική επέκταση, την αλλαγή των χρήσεων γης και την απόρριψη στερεών και εκροή άλλων αποβλήτων, οδηγούν στη σταδιακή υποβάθμιση της. Η αντιμετώπιση των απειλών απαιτεί άμεσα τη θεσμοθέτηση του Εθνικού Πάρκου, τη συστηματική παρακολούθηση και την ολοκληρωμένη διαχείριση, στοιχεία που απουσιάζουν παρά το γεγονός ότι πολλές από τις λειτουργίες (ύδρευση, άρδευση, κτλ) που προσφέρει ο υγρότοπος είναι ζωτικής σημασίας για τη ζωή της συμπεριλαμβανόμενης.

Υπεύθυνη αναφοράς: Στέλλα Βαρελτζίδου, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία

Λίμνη Μικρή Πρέσπα	
Έκταση	Η περιοχή Ραμσάρ έχει έκταση 50.780 στρέμματα. Αποτελεί μαζί με τη Μεγάλη Πρέσπα τμήμα ενός ευρύτερου διασυνοριακού υδροτοπικού συμπλέγματος (Το 92% της Μικρής Πρέσπας ανήκει στην Ελλάδα και το υπόλοιπο 8% στην Αλβανία).
Είδη – οικότοποι	<u>Τύποι οικοτόπων και οικότοποι προτεραιότητας στην περιοχή Ραμσάρ:</u> 91Ε0* Υπολειμματικά αλλουβιακά δάση (<i>Alhion glutinoso-incanae</i>) 92Α0 Δάση-στοές με <i>Salix alba</i> και <i>Populus alba</i> 3240 Αλπικοί ποταμοί και παρόχθια ξυλώδης βλάστησή τους με <i>Salix eleagnos</i> <u>Στην περιοχή της Μικρής Πρέσπας απαντώνται:</u> 18 είδη θηλαστικών περιλαμβάνονται στο ελληνικό Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλόζων. 82 είδη ορνιθοπανίδας που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ και 23 στο ελληνικό Κόκκινο Βιβλίο. Από τα σημαντικότερα είδη της περιοχής τα εξής: αργυροπελεκάνος (<i>Pelecanus crispus</i>, φιλοξενεί το 10% του παγκόσμιου πληθυσμού), λαγγόνα (<i>Phalacrocorax pygmaeus</i>), μαυροβουτηχτάρι (<i>Podiceps nigricollis</i>), χηνοπρίστης (<i>Mergus merganser</i>), σταχτόχηννα (<i>Anser anser rubrirostris</i>). 31 είδη φυτών περιλαμβάνονται στο διεθνές Κόκκινο Βιβλίο της IUCN και 25 είδη φυτών είναι ενδημικά της Ελλάδας. 11 είδη ενδημικής ιχθυοπανίδας, 9 εκ των οποίων ενδημικά της Πρέσπας
Απειλές	- Μεταβολή της στάθμης του ύδατος της λίμνης (απολήψεις νερού για άρδευση) λόγω έλλειψης ορθολογικής διαχείρισης των υδάτινων πόρων σε διασυνοριακό επίπεδο. - Αρνητικές συνέπειες της κλιματικής αλλαγής στην περιοχή (ήπιοι χειμώνες, μείωση κατακρημνισμάτων, μείωση της στάθμης των υδάτων της λίμνης). - Αύξηση ψαροφάγων ειδών πουλιών που τρέφονται σε βαθιά νερά και μείωση ειδών που τρέφονται σε πολύ ρηχά νερά. - Μη συστηματική διαχείριση των καλαμιώνων με παραδοσιακές πρακτικές (βόσκησις, κόψιμο, κάψιμο). - Αύξηση όχλησης υδροβίων πουλιών λόγω αύξησης επισκεψιμότητας της περιοχής. - Εκτεταμένες αμμοληψίες. - Εντατικοποίηση της γεωργίας. - Παράνομη υλοτομία. - Απορρίψεις στερεών αποβλήτων. - Εκροή αστικών αποβλήτων. - Παράνομη αλιεία. - Λαθροθηρία.
Καθεστώς προστασίας	- Υγρότοπος Ραμσάρ Διεθνούς Σημασίας. - ΖΕΠ (79/409/ΕΟΚ) & ΤΚΣ (92/43/ΕΟΚ): GR1340001 Εθνικός Δρυμός Πρεσπών - ΖΕΠ (79/409/ΕΟΚ) & ΤΚΣ (92/43/ΕΟΚ): GR1340003 Όρη Βαρνούντα. - ΣΠΠ: GR047 Λίμνη Μικρή Πρέσπα και Λίμνη Μεγάλη Πρέσπα - Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (κωδικός ΑΤ4011039) σύμφωνα με την ΥΑ Α/Ο 31/23211/1747/1975 - Καταφύγιο Άγριας Ζωής – Σφήκα (ΦΕΚ 757 /11.10.1982). Η έκταση μειώθηκε το 2008 σε 41.500 στρέμματα. - Εθνικός Δρυμός Πρεσπών, ΠΔ 46/74 (ΦΕΚ 19/Α/1975). Συμπεριλαμβάνεται και το ελληνικό κομμάτι της Μεγάλης Πρέσπας. Η λίμνη Μικρή Πρέσπα καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος του πυρήνα του Εθνικού Δρυμού. - Εθνικό Πάρκο Πρεσπών: Ολοκληρώθηκε η δημοσιοποίηση της ΚΥΑ, εκκρεμεί η υπογραφή της.
Φορέας Διαχείρισης	Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πρεσπών, ΚΥΑ 125811/1416 (ΦΕΚ 566/Β/9-5-03)
Επιστημονική παρακολούθηση	Παρακολούθηση α) διακύμανσης στάθμης ύδατος, β) αβιοτικών χαρακτηριστικών της λίμνης (δειγματοληψίες με χρήση δίσκου Secchi, θερμοκρασία, διακύμανση στάθμης, χρήσεις υδάτων), γ) ορνιθοπανίδας

	(πληθυσμοί που φωλιάζουν/διαχειμάζουν, χρήση οικοτόπων) με έμφαση στους πελεκάνους και στη λαγγόνα, δ) ιχθυοπανίδας (είδη, πληθυσμοί, οικολογία ενδημικών ειδών ψαριών), ε) μετεωρολογικά δεδομένα. (Εταιρία Προστασίας Πρεσπών) - Εφαρμοσμένη έρευνα που αφορά α) διαχείριση ύδατος και βλάστησης, β) διαχείριση υγρών λιβαδιών, γ) κινδυνεύοντα είδη ορνιθοπανίδας και ιχθυοπανίδας, δ) προστασία άγριας ζωής και βιοποικιλότητας, ε) εφαρμογή διαφόρων διαχειριστικών σχεδίων. (Εταιρία Προστασίας Πρεσπών) - Εκπόνηση μελετών, π.χ. «Μελέτη αναφορικά με τη βέλτιστη διακύμανση στάθμης της λίμνης Μικρή Πρέσπα», 2001 (Εταιρία Προστασίας Πρεσπών). - Έρευνα ειδών και οικοτόπων (Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, στο πλαίσιο διδακτορικών διατριβών).
Κατάσταση διαχείρισης	- Δεν υπάρχει Σχέδιο Διαχείρισης, αλλά βρίσκεται υπό εκπόνηση από τον Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πρεσπών και τη Νομαρχία Φλώρινας. - Διαχείριση της στάθμης του ύδατος της Λίμνης Μικρής Πρέσπας σε εθνικό επίπεδο. Η διαχείριση της στάθμης της Λίμνης και ο εκσυγχρονισμός του θυροφράγματος είναι αποτέλεσμα μελέτης που ολοκληρώθηκε από την Εταιρία Προστασίας Πρεσπών και παραδόθηκε στο Δήμο Πρεσπών το 2001. - Διαχείριση της υδροτοπικής βλάστησης στην παραλίμνια ζώνη με την εφαρμογή μεθόδων όπως κόψιμο καλαμιώνων, βόσκηση με βουβάλια ή συνδυασμό αυτών σε συνολική παραλίμνια έκταση περίπου 700 στρεμμάτων. Η διαχείριση της βλάστησης ξεκίνησε το 2002 στο πλαίσιο προγράμματος LIFE Nature (Προστασία και Διατήρηση Ειδών Πουλιών Προτεραιότητας στη λίμνη Μικρή Πρέσπα) που ανέλαβε η Εταιρία Προστασίας Πρεσπών. Σύμφωνα με το Διαχειριστικό Σχέδιο αποκατάστασης των υγρών λιβαδιών της Λίμνης Μικρή Πρέσπα που εκπονήθηκε στα πλαίσια του προγράμματος LIFE και το οποίο εγκρίθηκε και από τον Φορέα Διαχείρισης η συγκεκριμένη διαχειριστική δράση θα συνεχιστεί μέχρι το 2012. Η διαχείριση της στάθμης του ύδατος και της βλάστησης συμβάλλουν στην αποκατάσταση και διαχείριση των υγρών λιβαδιών, τα οποία αποτελούν χώρους που τρέφονται οι αργυροπελεκάνοι και οι λαγγόνες, καθώς και άλλα σπάνια είδη ορνιθοπανίδας. - Διαχειριστικά μέτρα προστασίας για τον αργυροπελεκάνο (<i>Pelecanus crispus</i>) και το ροδοπελεκάνο (<i>Pelecanus onocrotalus</i>). - Κέντρο Πληροφόρησης για την Πρέσπα στον Αγ. Γερμανό, λειτουργεί από την Εταιρία Προστασίας Πρεσπών. - Κέντρο Ενημέρωσης για τις Φυσικές και Πολιτιστικές αξίες της Πρέσπας στον Αγ. Γερμανό, λειτουργεί από τον Φορέα Διαχείρισης. - Έχουν χτιστεί δύο επιπλέον Κέντρα Ενημέρωσης στην περιοχή, για τις Λίμνες και την Ορνιθοπανίδα στο χωριό Πύλη και για το Δάσος και την Κτηνοτροφία στο χωριό Βροντερό. Αν και παλαιότερα λειτουργούσαν από τον Φορέα Διαχείρισης, σήμερα δεν λειτουργούν. Σημείωση: Οι διαχειριστικές δράσεις αναλαμβάνονται και εκπονούνται κυρίως από την Εταιρία Προστασίας Πρεσπών.
Σύνοψη	Η Λίμνη Μικρή Πρέσπα ξεχωρίζει ανάμεσα στις υπόλοιπες υδροτόπους Ραμσάρ, λόγω του σημαντικού έργου που εκπονεί στην περιοχή η Εταιρία Προστασίας Πρεσπών. Δράσεις επιστημονικής παρακολούθησης, φύλαξης και διαχείρισης σχεδιάζονται, προτείνονται και υλοποιούνται κυρίως από την τοπική αυτή ΜΚΟ. Τα αποτελέσματα στα οικολογικά χαρακτηριστικά της περιοχής είναι σημαντικά καθώς ο πληθυσμός ειδικά των αργυροπελεκάνων και των ροδοπελεκάνων σημειώνει αύξηση ενώ τα υγρά λιβάδια έχουν τριπλασιαστεί σε έκταση τα τελευταία πέντε χρόνια, και δικαιολογεί την εξαίρεση της από τον Κατάλογο Μοντρέ το 1999, στον οποίο είχε περιέλθει το 1990. Ωστόσο η έλλειψη ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτων σε επίπεδο διασυνοριακής λεκάνης απορροής παραμένει σημαντικό πρόβλημα. Πιο ουσιαστικής, όμως, θεωρείται το γεγονός ότι η διατήρηση του παγκοσμίως μοναδικού υδροτόπου εξαρτάται από τη βούληση, τους πόρους και τη λειτουργία μίας ΜΚΟ.

Υπεύθυνη αναφοράς: Μυρσίνη Μαλακού, Εταιρία Προστασίας Πρεσπών

Αμβρακικός κόλπος	
Έκταση	Η περιοχή Ραμσάρ έχει έκταση 236.490 στρέμματα και περιλαμβάνει τρεις μεγάλες λιμνοθάλασσες (Τσουκαλιό, Ροδιά και Λογαρού), τον βάλτο της Ροδιάς, εκτεταμένους αλμυρόβαλτους (Δέλτα Αράχθου) και πλημμυριζόμενες εκτάσεις στον Λούρο. Ο Υγρότοπος Ραμσάρ ανήκει σε μεγαλύτερη υγροτοπική περιοχή.
Είδη – οικότοποι	▪ Η περιοχή χαρακτηρίζεται από ποικιλότητα οικοτόπων, τρεις εκ των οποίων είναι προτεραιότητας βάσει της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. ▪ Τουλάχιστον 50 είδη πτηνών περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ. ▪ Τουλάχιστον 2 είδη θηλαστικών, 2 είδη ιχθυοπανίδας και 6 είδη αμφιβίων και ερπετών περιλαμβάνονται στο Παράρτημα ΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.
Απειλές	▪ Έργα διαχείρισης υδάτινων πόρων. ▪ Καταστροφή φυσικών ενδιαιτημάτων. ▪ Απώλεια βιοποικιλότητας (π.χ. στην ορνιθοπανίδα) λόγω της έντονης όχλησης από διάφορες δραστηριότητες ▪ Αύξηση των ιχθυοκαλλιεργειών που επιτείνουν τον ευτροφισμό. ▪ Έργα μεγάλης κλίμακας για την αύξηση της ιχθυοπαραγωγής στις λιμνοθάλασσες. ▪ Αποξηράνσεις υγροτοπικών εκτάσεων. ▪ Επέκταση αστικών και βιομηχανικών εκτάσεων. ▪ Κατασκευή δρόμων. ▪ Απόρριψη αποβλήτων. ▪ Λαθροθηρία.
Καθεστώς προστασίας	▪ Υγρότοπος Ραμσάρ Διεθνούς Σημασίας. Στις 04-07-1990, ο υγρότοπος περιλήφθηκε στον Κατάλογο του Μοντρέ. ▪ ΖΕΠ (79/409/ΕΟΚ): GR2110004 Αμβρακικός Κόλπος, Λιμνοθάλασσα Κατάφουρκο και Κορακονήσια ▪ ΤΚΣ (92/43/ΕΟΚ): GR2110001 Αμβρακικός Κόλπος, Δέλτα Λούρου & Αράχθου (Πέτρα, Μύτικας, Ευρύτερη Περιοχή) ▪ ΣΠΠ: GR081 Αμβρακικός κόλπος ▪ Καταφύγιο Άγριας Ζωής ▪ Ειδικά Προστατευόμενη Περιοχή βάσει της Σύμβασης της Βαρκελώνης. ▪ Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Αμβρακικού, ΚΥΑ: 11989 (ΦΕΚ 123/Δ/21-3-08).
Φορέας Διαχείρισης	Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Αμβρακικού, ΚΥΑ 125566/996 (ΦΕΚ 364/Β/28-3-03). Τροποποίηση: ΚΥΑ 126866/3017 (ΦΕΚ 1072/Β/1-8-03).
Επιστημονική παρακολούθηση	▪ Παρακολούθηση 6 ειδών προτεραιότητας ορνιθοπανίδας του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ: <i>Pelecanus crispus</i>, <i>Phalacrocorax pygmaeus</i>, <i>Botaurus stellaris</i>, <i>Aythya nyroca</i>, <i>Aquila pomarina</i>, <i>Aquila clanga</i> και των οικοτόπων που σχετίζονται με αυτά, βάσει χαρτογράφησης που εκπονήθηκε από πρόγραμμα Life (conservation Management of Amvrakikos Wetlands 1999-2003) (ΦΔ). ▪ Εμπλουτισμός σχετικής βάσης δεδομένων και τροφοδότησης του σχεδίου συστηματικής καταγραφής και παρακολούθησης της περιοχής (ΦΔ).
Κατάσταση διαχείρισης	▪ Δεν υπάρχει Σχέδιο Διαχείρισης. ▪ Έχουν εκπονηθεί διάφορα επιμέρους διαχειριστικά σχέδια τα οποία δεν έχουν εφαρμοστεί. ▪ Κέντρο Πληροφόρησης Σαλαώρας, που ωστόσο δεν λειτουργεί.
Σύνοψη	Στον Αμβρακικό Κόλπο, όπως και στους υπόλοιπους υγροτόπους Ραμσάρ παρατηρείται αδράνεια στη διαχείριση της περιοχής. Η περιοχή έχει να αντιμετωπίσει σχετικά νέες για την περιοχή απειλές, όπως η αύξηση και η εντατικοποίηση των ιχθυοκαλλιεργειών και η ανάπτυξη συνοδών έργων. Οι συγκρουσιακές σχέσεις μεταξύ εμπλεκόμενων συμφερόντων θα μπορούσαν να εξομαλυνθούν με την συστηματική και συμμετοχική διαβούλευση που θα αποτελούσε σημαντική πτυχή οποιασδήποτε συστηματικής διαχείρισης.

Υπεύθυνοι αναφοράς: Δάφνη Μαυρογιώργου, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Δημήτρης Μπαρέλλος, Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Αμβρακικού.

Λιμνοθάλασσα Μεσολογίου	
Έκταση	Η περιοχή Ραμσάρ έχει έκταση 336.870 στρέμματα. Αποτελεί υγροτοπικό σύμπλεγμα με λιμνοθάλασσες, αλυκές, εκτεταμένους αλμυρόβαλτους, έλη γλυκού νερού, αμμώδεις όχθες και υπόλειμμα αλουβιακού δάσους.
Είδη – οικότοποι	▪ Παρουσία ενδημικών ειδών ψαριών (<i>Silurus aristotelis</i>, <i>Scardinius acarnanicus</i>, <i>Gobitis trichonica</i>, <i>Economidichthys trichonis</i>) ▪ Τουλάχιστον 3 είδη θηλαστικών περιλαμβάνονται στο Παράρτημα II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. ▪ Τουλάχιστον 4 είδη ερπετών περιλαμβάνονται στο Παράρτημα II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. ▪ Τουλάχιστον 60 είδη ορνιθοπανίδας περιλαμβάνονται στο Παράρτημα I της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ.
Απειλές	▪ Παράνομα κτίσματα στην παράκτια ζώνη και στις λιμνοθάλασσες. ▪ Υποβάθμιση και απώλεια ενδιαιτημάτων. ▪ Όχληση ορνιθοπανίδας. ▪ Μη ελεγχόμενη βόσκηση βοοειδών. ▪ Ρύπανση λόγω απορροής αγροχημικών. ▪ Αμμοληψίες. ▪ Απώρευση στερεών αποβλήτων. ▪ Λαθροθηρία.
Καθεστώς προστασίας	▪ Υγρότοπος Ραμσάρ Διεθνούς Σημασίας. Στις 04-07-1990, ο υγρότοπος περιλήφθηκε στον Κατάλογο του Μοντρέ. ▪ ΖΕΠ (79/409/ΕΟΚ): GR2310015: Δέλτα Αχελώου, Λιμνοθάλασσα Μεσολογίου – Αιτωλικού και Εκβολές Εύηνου, Νήσοι Εχινάδες, Νήσος Πεταλάς, Δυτικός Αράκυνθος και Στενά Κλεισούρας ▪ ΤΚΣ (92/43/ΕΟΚ): GR2310001 Δέλτα Αχελώου, Λιμνοθάλασσα Μεσολογίου – Αιτωλικού, Εκβολές Εύηνου, Νήσοι Εχινάδες, Νήσος Πεταλάς ▪ ΣΠΠ: GR092 Λιμνοθάλασσα Μεσολογίου και Αιτωλικού, Εκβολές Αχελώου και Εύηνου ▪ Καταφύγια Άγριας Ζωής ▪ Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογίου Αιτωλικού, κάτω ρου και εκβολών ποταμών Αχελώου και Ευήνου και νήσων Εχινάδων ΚΥΑ 22306 (ΦΕΚ 477/Δ/31-5-06).
Φορέας Διαχείρισης	Φορέας Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου ΚΥΑ 125735/1282 (ΦΕΚ 473/Β/18-04-03)
Επιστημονική παρακολούθηση	▪ Παρακολούθηση ορνιθοπανίδας, κυρίως ερασιτεχνικά.
Κατάσταση διαχείρισης	▪ Δεν υπάρχει Σχέδιο Διαχείρισης. ▪ Κέντρο Πληροφόρησης Υγροτόπων Αχελώου, Ευήνου, Μεσολογίου, Αιτωλικού.
Σύνοψη	Ελλιπής διαχείριση και «πυροσβεστικά» μέτρα χαρακτηρίζουν την προστασία της Λιμνοθάλασσας του Μεσολογίου. Η αυθαίρετη δόμηση στις παράκτιες περιοχές και τις λιμνοθάλασσες του υγρότοπου φανερώνουν την απουσία ενεργού περιφρούρησης της περιοχής και την αδυναμία των ελεγκτικών μηχανισμών να επιβάλουν την εφαρμογή της νομοθεσίας. Η ελλιπής προστασία εξάλλου οδήγησε την χώρα στο ΔΕΚ και στην ανακοίνωση άλλης μίας καταδικαστικής απόφασης. Παρά τον χαρακτηρισμό της περιοχής ως Εθνικό Πάρκο το 2006 και τη σαφή βελτίωση στην οργάνωση του Φορέα Διαχείρισης, ελάχιστα φαίνεται να έχουν αλλάξει στην πράξη όσο αφορά την προστασία της άγριας πανίδας και των σημαντικών οικοτόπων της περιοχής.

Υπεύθυνος αναφοράς: Κώστας Παπακωνσταντίνου, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία

Λιμνοθάλασσα Κοτυχίου	
Έκταση	Η περιοχή Ραμσάρ έχει έκταση 63.020 στρέμματα. Ο υγροβιότοπος επικοινωνεί με το Ιόνιο πέλαγος διαμέσου μικρού ανοίγματος (~8 μ). Η έκταση της λιμνοθάλασσας παρουσιάζει μεγάλες εποχικές διακυμάνσεις (7.100-8.500 στρέμματα), ανάλογα και με τον αριθμό των ετήσιων κατακρημνισμάτων.
Είδη – οικότοποι	11 τύποι οικοτόπων περιλαμβάνονται στο Παράρτημα I της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. - Παρουσία πολλών ενδημικών ειδών εθνικού ή Ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος (Συμβάσεις Βέρνης και Βόννης) 55 είδη ορνιθοπανίδας περιλαμβάνονται στο Παράρτημα I της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ - Περισσότερα από 200 είδη ορνιθοπανίδας έχουν καταγραφεί να αναπαράγονται, φωλιάζουν ή διαχειμάζουν στην περιοχή 7 είδη ερπετών και αμφιβίων περιλαμβάνονται στο Παράρτημα II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ 4 είδη θηλαστικών περιλαμβάνονται στο Παράρτημα II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ 2 είδη ψαριών περιλαμβάνονται στο Παράρτημα II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ - Παρουσία 435 ειδών χλωρίδας. 1 είδος (<i>Centaurea niederi</i>) είναι σπάνιο τοπικό ενδημικό και περιλαμβάνεται στο Παράρτημα II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.
Απειλές	- Μείωση του βάθους της λιμνοθάλασσας λόγω αύξησης των ιζημάτων. - Αλλοίωση ποιότητας των υδάτων (αύξηση αλατότητας, ευτροφισμός) της λιμνοθάλασσας λόγω απορροής αγροχημικών. - Εντατικοποίηση και επέκταση της γεωργίας. - Παράνομες αμμοληψίες. - Ανεξέλεγκτη βόσκηση. - Παράνομες κατασκευές, κυρίως πάνω ή πλησίον των οικοσυστημάτων των αμμοθινών. - Άναρχη τουριστική ανάπτυξη. - Ύπαρξη δικτύου αυθαίρετων αγροτικών δρόμων μέσα στο Δάσος Στροφυλιάς, οι οποίοι διευκολύνουν την πρόσβαση και την εκδήλωση ανθρώπινων δραστηριοτήτων στην περιοχή. - Πυρκαγιές. - Αλιεία/υδατοκαλλιέργειες. - Λαθροθηρία.
Καθεστώς προστασίας	- Υγρότοπος Ραμσάρ Διεθνούς Σημασίας. Στις 04-07-1990, ο υγρότοπος περιλήφθηκε στον Κατάλογο του Μοντρέ. - ΖΕΠ (79/409/ΕΟΚ) & ΤΚΣ (92/43/ΕΟΚ): GR2320001 Λιμνοθάλασσα Καλογριάς, Δάσος Στροφυλιάς και Έλος Λάμιας, Άραξος - ΖΕΠ (79/409/ΕΟΚ) GR2330009 Λιμνοθάλασσα Κοτύχι – Αλυκή Λεχαινών - ΤΚΣ (92/43/ΕΟΚ): GR2330006 Λιμνοθάλασσα Κοτύχι, Βρίνια. - ΤΚΣ (92/43/ΕΟΚ): GR2330007 Παράκτια Θαλάσσια Ζώνη από Ακρ. Κυλλήνης έως Τούμπι – Καλογριά - ΣΠΠ: GR098 Λιμνοθάλασσα Καλογριάς, Δάσος Στροφυλιάς και Έλη Λάμιας - ΣΠΠ: GR099 Λιμνοθάλασσα Κοτύχι - Καταφύγιο Άγριας Ζωής: Βιότοπος Δάσους Στροφυλιάς- Λιμνοθάλασσας Κοτυχίου - Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς: Δημοσιοποιήθηκε Σχέδιο ΚΥΑ (13-10-08), το οποίο έχει υπογραφεί από τον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ. - Σημείωση: Η ισχύς της προηγούμενης ΚΥΑ 66289/1993 (ΦΕΚ 506/Β/9-7-93) που προέβλεπε μέτρα για την προστασία των βιότοπων Δάσους Στροφυλιάς και Λιμνοθάλασσας Κοτυχίου και της ευρύτερης περιοχής τους έληξε το 1997.
Φορέας Διαχείρισης	Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς, ΚΥΑ 125565/995 (ΦΕΚ 364/Β/28-3-03)
Επιστημονική παρακολούθηση	- Παρακολούθηση ορνιθοπανίδας (ΕΟΕ). - Πρόγραμμα LIFE Φύση (2002-2005) Προστασία και διαχείριση των υγροτόπων Στροφυλιάς-Κοτυχίου: α) παρακολούθηση της ποιότητας των υδάτων των λιμνοθαλασσών Κοτύχι και Πρόκοπος μέσω δικτύου αυτόματων

	σταθμών, β) καταγραφή ειδών ορνιθοπανίδας στους υγροτόπους Κοτυχίου – Στροφυλιάς, γ) σχέδιο επιστημονικής παρακολούθησης για τα ερπετά και αμφίβια, δ) επιστημονική παρακολούθηση υδρόβιων φυτοκοινωνιών. Το πρόγραμμα έχει ολοκληρωθεί. ▪ Παρακολούθηση ποιότητας υδάτων (ΦΔ).
Κατάσταση διαχείρισης	▪ Δεν υπάρχει Σχέδιο Διαχείρισης. Το Σχέδιο Διαχείρισης είναι υπό εκπόνηση. ▪ Έλεγχος της ιζηματοποίησης (Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας) ▪ Κέντρο Πληροφόρησης Λιμνοθάλασσας Κοτυχίου – Δάσους Στροφυλιάς. Λειτουργεί από τον Φορέα Διαχείρισης.
Σύνοψη	Η Λιμνοθάλασσα του Κοτυχίου όπως και σχεδόν όλοι οι υγρότοποι Ραμσάρ, φανερώνει την έλλειψη ολοκληρωμένης διαχείρισης και συστηματικής παρακολούθησης. Ιδιαίτερη απειλή για την περιοχή αποτελεί η άναρχη τουριστική ανάπτυξη και η ανεξέλεγκτη προσβασιμότητα στην περιοχή. Επιπλέον απειλή αποτελούν οι συχνές πυρκαγιές.

Υπεύθυνη Αναφοράς: Νίκη Καρδακάρη, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία

Συμπεράσματα

Θεσμικό Καθεστώς

Η θεσμική κατοχύρωση της προστασίας των 10 υγροτόπων Ραμσάρ έχει καθυστερήσει αδικαιολόγητα για περισσότερες από τρεις δεκαετίες και κρίνεται ανεπαρκής. Όπως σημειώθηκε και στην εισαγωγή όλοι οι υγρότοποι Ραμσάρ περιλαμβάνονται στο δίκτυο Natura 2000 καθώς έχουν χαρακτηριστεί Τόποι Κοινοτικής σημασίας και Ζώνες Ειδικής Προστασίας. Η ένταξη ωστόσο των περιοχών στο δίκτυο Natura 2000 πρακτικά δεν εγγυάται την προστασία τους, αν δεν συνοδευτεί επιπλέον από χαρακτηρισμό ως προστατευόμενη περιοχή βάσει της εθνικής νομοθεσίας και συγκεκριμένα των διατάξεων του ν. 1650/1986.

Τα τελευταία τρία χρόνια, με πιο πρόσφατες αποφάσεις του έτους 2008, επτά από τους 10 υγροτόπους κηρύχθηκαν Εθνικά Πάρκα με την υπογραφή σχετικής Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΚΥΑ), ενώ για τους υπόλοιπους η πράξη χαρακτηρισμού ακόμα εκκρεμεί. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία και πρόσφατη σχετική νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ), η οριοθέτηση μιας περιοχής ως προστατευόμενης χρήζει αυξημένης νομικής κατοχύρωσης με Προεδρικό Διάταγμα (ΠΔ) (ΣτΕ Επτ. 3595/2007). Σε αρκετές δε περιπτώσεις, ο χαρακτηρισμός ενός υγροτόπου Ραμσάρ ως Εθνικού Πάρκου πραγματοποιήθηκε εσπευσμένα με ΚΥΑ, ως διορθωτική κίνηση για χρόνιες εκκρεμότητες προστασίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο χαρακτηρισμός της Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου ως Εθνικό Πάρκο (ΦΕΚ 477/Δ/31.5.2006) ακολούθησε καταδίκη της χώρας στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) στις 27 Οκτωβρίου 2005 (C-166/04) για ελλιπή προστασία του υγροτόπου.

Υγρότοποι Ραμσάρ που έχουν κηρυχθεί ως Προστατευόμενες Περιοχές (βάσει των διατάξεων του ν. 1650/1986)		
Υγρότοπος Ραμσάρ	Κηρυγμένη Προστατευόμενη Περιοχή (με ΚΥΑ)	Έτος κήρυξης
Δέλτα Έβρου	Εθνικό Πάρκο Δέλτα Έβρου	2007
Δέλτα Νέστου και γειτονικές λιμνοθάλασσες	Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	2008
Λίμνη Βιστωνίδα, Πόρτο Λάγος, Λίμνη Ισμαρίδα και γειτονικές λιμνοθάλασσες		2008
Λίμνες Κορώνεια και Βόλβη	Εθνικό Πάρκο Υγροτόπου των λιμνών Κορώνειας-Βόλβης και Μακεδονικών Τεμπών	2004
Λίμνη Κερκίνη	Εθνικό Πάρκο Υγροτόπου Κερκίνης	2006
Αμβρακικός Κόλπος	Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Αμβρακικού	2008
Λιμνοθάλασσα Μεσολογίου	Εθνικό Πάρκο Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου	2006

Εξίσου κραυγαλέα περίπτωση είναι η πρόσφατη οριοθέτηση του Εθνικού Πάρκου Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, που καλύπτει δύο υγροτόπους Ραμσάρ, τη Λίμνη Βιστωνίδα και το Δέλτα του Νέστου. Η εν λόγω ΚΥΑ που εγκρίθηκε το 2008 αποτελεί επιδείνωση του καθεστώτος προστασίας καθώς επιτρέπει εξαιρετικά οχλούσες δραστηριότητες σε ιδιαιτέρως ευαίσθητα τμήματα των δύο υγροτόπων που απειλούν την οικολογική ακεραιότητα της περιοχής. Η πλέον χαρακτηριστική περίπτωση είναι η μετατροπή μέρους της Λιμνοθάλασσας της Βάσσοβας ουσιαστικά σε άτυπη βιομηχανική ζώνη στην οποία επιτρέπονται εγκαταστάσεις διακίνησης υγρών καυσίμων, αλλά και κάθε άλλου είδους βιομηχανικές και βιοτεχνικές εγκαταστάσεις. Με αφορμή την έκδοση ΚΥΑ για την οριοθέτηση του Εθνικού Πάρκου, έξι περιβαλλοντικές οργανώσεις⁴ κατέθεσαν αίτηση ακύρωσης στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

4 Οι έξι οργανώσεις: WWF Ελλάς, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία, Καλλιστώ - Περιβαλλοντική Οργάνωση για την Άγρια Ζωή και τη Φύση, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης και Δίκτυο Μεσόγειος S.O.S.

Επιπλέον, λόγω της ακυρωτικής απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣΤΕ Επτ. 3595/2007) σχετικά με τον χαρακτηρισμό της Λίμνης Παμβώτιδας ως Περιοχή Οικοανάπτυξης μέσω Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΚΥΑ), η οποία σαφώς διευκρινίζει ότι η πράξη χαρακτηρισμού απαιτεί την έκδοση Προεδρικού Διατάγματος και όχι ΚΥΑ, η προστασία των χαρακτηρισμένων προστατευόμενων περιοχών της χώρας, και ειδικά των υγροτόπων Ραμσάρ μένει μετέωρη, μέχρι την έκδοση αντίστοιχων Προεδρικών Διαταγμάτων για τη νομική κατοχύρωση τους. Η περίπτωση της Λίμνης Μικρής Πρέσπας, διαφοροποιείται ελαφρά από τους υπόλοιπους υγροτόπους Ραμσάρ, καθώς ακόμα δεν έχει υπογραφεί η σχετική ΚΥΑ χαρακτηρισμού, αλλά το μεγαλύτερο μέρος της καλύπτει τον πυρήνα του κηρυγμένου με Προεδρικό Διάταγμα Εθνικού Δρυμού Πρεσπών. Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι αυτή η νομική κατοχύρωση γίνεται βάσει της δασικής νομοθεσίας και δεν συνδέεται με τις υποχρεώσεις της χώρας προς τη Σύμβαση Ραμσάρ ούτε με τις προστατευτικές διατάξεις του ν. 1650/1986, καθώς είναι προγενέστερη τους (ΠΔ 46/74).

Ακόμα όμως κι αν μία περιοχή είναι θεσμικά κατοχυρωμένη και χαρακτηρισμένη ως Εθνικό Πάρκο, αυτό δεν εξασφαλίζει αυτομάτως την προστασία της. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Δέλτα του Έβρου, όπου σημειώνεται αύξηση παράνομων κτισμάτων, με συνεπακόλουθη σημαντική υποβάθμιση στο βιότοπο, όχληση στα υδρόβια πουλιά, υποβάθμιση της χλωρίδας και ρύπανση από τα απόβλητα που σωρεύονται στην περιοχή. Καταθέτοντας υπόμνημα στην 10^η Σύνοδο των Συμβαλλόμενων Μερών της Σύμβασης Ραμσάρ (Οκτώβριος 2008) για την σημαντική υποβάθμιση του δέλτα, το WWF Ελλάς ζήτησε την επανένταξη του Δέλτα του Έβρου στον Κατάλογο του Μοντρέ.

Τμήματα όλων των υγροτόπων Ραμσάρ έχουν χαρακτηριστεί Καταφύγια Άγριας Ζωής, στα οποία, μεταξύ άλλων απαγορεύεται και το κυνήγι. Όμως, σε όλες τις περιοχές καταγράφεται η λαθροθηρία ως απειλή για τους υγροτόπους. Ενδεικτικά, αναφέρουμε μία κραυγαλέα περίπτωση λαθροθηρίας νανόχηνας στη Λίμνη Κερκίνη, είδος παγκοσμίως απειλούμενο, καθώς εκτιμάται ότι ο πληθυσμός της τα τελευταία 60 χρόνια έχει μειωθεί κατά 98% και σήμερα με δυσκολία ξεπερνά τα 60 άτομα. Τον Δεκέμβριο του 2007 βρέθηκε νεκρή νανόχηνα από πυροβολισμό στη Λίμνη Κερκίνη μέσα στο Καταφύγιο Άγριας Ζωής. Να σημειωθεί ότι το κυνήγι της νανόχηνας έχει απαγορευτεί στην χώρα μας από το 1985. Το ταξίδι της συγκεκριμένης νανόχηνας μεταξύ Φιλανδίας και Ελλάδας παρακολουθείτο μέσω ραδιοπομπού για περισσότερο από ένα χρόνο. Η περίπτωση αυτή αναδεικνύει την ανάγκη περαιτέρω ενίσχυσης της φύλαξης των προστατευόμενων περιοχών και της στήριξης της λειτουργίας των ελεγκτικών μηχανισμών που πρέπει να παρακολουθούν και να επεμβαίνουν υπέρ της εφαρμογής όλων των σχετικών διατάξεων.

Επιπλέον, τμήματα κάποιων υγροτόπων Ραμσάρ (Αμβρακικός Κόλπος, Λιμνοθάλασσα Μεσολογίου, Λιμνοθάλασσα Βιστωνίδα – Πόρτο Λάγος) έχουν επίσης χαρακτηριστεί ως Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους, βάσει παλαιότερης εθνικής νομοθεσίας. Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί η Λίμνη Μικρή Πρέσπα, η οποία έχει χαρακτηριστεί στο σύνολο της ως Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (κωδικός ΑΤ4011039) σύμφωνα με την ΥΑ Α/Ο 31/23211/1747/1975. Ωστόσο, καθώς το νομοθετικό πλαίσιο που αναγνωρίζει τις περιοχές αυτές δεν προβλέπει συγκεκριμένες ρυθμίσεις για την προστασία και διαχείριση τους, η κήρυξη των Τοπίων Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους από μόνη της δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποφέρει τον οποιοδήποτε βαθμό ουσιαστικής προστασίας στους υγροτόπους.

Χαρακτηριστική είναι και η καθυστέρηση και συνεχιζόμενη αδιαφορία της Ελλάδας να κυρώσει την Συμφωνία για τη διατήρηση των υδρόβιων πουλιών της Ευρασίας (AEWA), που συμφωνήθηκε από τα συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης της Βόννης το 1995. Η κύρωση της Σύμβασης θα ενισχύσει το θεσμικό πλαίσιο για την προστασία των σημαντικών άγριων ειδών ορνιθοπανίδας που απαντώνται στους ελληνικούς υγροτόπους Ραμσάρ.

Από τα παραπάνω, διαπιστώνονται τα σημαντικά νομικά κενά και η ελλιπής εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας που αφορά στους Υγρότοπους Ραμσάρ. Εξάλλου στις δύο τελευταίες Συνδιασκέψεις των Συμβαλλόμενων Μερών της Σύμβασης Ραμσάρ (2005 & 2008) υιοθετήθηκε ψήφισμα με το οποίο ζητείται από την Ελλάδα να ενημερώσει το Γενικό Γραμματέα της Σύμβασης σχετικά με τα μέτρα διαχείρισης που έχει λάβει για τη βελτίωση της κατάστασης στους 7 υγροτόπους που έχουν περιληφθεί στον Κατάλογο Μοντρέ και τα μέτρα που λαμβάνει για τη προστασία των τριών υγροτόπων που έχουν εξαιρεθεί από αυτόν.

Απειλές

Οι υγρότοποι Ραμσάρ αντιμετωπίζουν συνεχείς και σημαντικές απειλές που οδηγούν στην σταδιακή ή/και ραγδαία υποβάθμιση τους. Πρέπει να τονιστεί ότι παρόλο που μπορούν να εντοπιστούν συγκεκριμένα παραδείγματα κραυγαλέων περιπτώσεων καταστροφής, η σταδιακή και σταθερή υποβάθμιση των υγροτόπων αποτελεί εξίσου σημαντική απειλή και συντελεί στην ανησυχητική κατάσταση στην οποία βρίσκονται.

Από την έρευνα στην οποία βασίστηκε η έκθεση αυτή προέκυψαν οι εξής συχνότερες και πλέον κρίσιμες απειλές:

- Υποβάθμιση του υδρολογικού καθεστώτος
- Υποβάθμιση της ποιότητας των υδάτων από την εκροή αστικών και βιομηχανικών αποβλήτων, καθώς και από την απορροή αγροχημικών
- Παράνομες αντλήσεις νερού
- Παράνομη και αυθαίρετη δόμηση (για λόγους οικιστικούς, τουριστικούς, βιομηχανικούς και για χρήση από λαθροθήρες και λαθραλιείς)
- Αποξηράνσεις υγροτοπικών εκτάσεων
- Εντατικοποίηση της γεωργίας με αποτέλεσμα τη μείωση βιοτόπων
- Ανεξέλεγκτη βόσκηση σε δάση και υγρά λιβάδια
- Απώλεια βιοποικιλότητας
- Μείωση έκτασης βιοτόπων από έργα μεγάλης κλίμακας
- Παράνομες αμοληψίες.
- Ευτροφισμός από υδατοκαλλιέργειες
- Παράνομη υλοτομία
- Παράνομη αλιεία και υπεραλίευση
- Λαθροθηρία

Αξίζει ωστόσο να σταθεί κανείς σε κάποιες περιπτώσεις για να κατανοήσει το μέγεθος τόσο της απειλής όσο και της απουσίας των ελεγκτικών μηχανισμών που θα διασφαλίσουν την προστασία των μοναδικών οικοσυστημάτων που αποτελούν αυτοί οι 10 υγρότοποι.

Δεν θα μπορούσε αυτή η ενότητα να μην ξεκινήσει από το μεγαλύτερο περιβαλλοντικό έγκλημα της χώρας, την οικολογική νέκρωση της Λίμνης Κορώνειας. Λόγω της εκροής αποβλήτων από περιμετρικούς οικισμούς, βιοτεχνίες και βιομηχανίες, της εντατικοποίησης της γεωργίας με αποτέλεσμα την απορροή αγροχημικών, και της υπεράντλησης υδάτων η λίμνη επίσημα από το 2004 δεν έχει ψάρια ενώ για πολλούς μήνες τον χρόνο είναι χωρίς νερό. Η λίμνη είναι ρυπασμένη, ευτροφική και το νερό αλκαλικό. Τα τελευταία 15 χρόνια, στη λίμνη έχουν σημειωθεί τρεις μεγάλες οικολογικές καταστροφές με αποτέλεσμα τον θάνατο χιλιάδων ψαριών και πουλιών (1995, 2004, 2007).

Ευτυχώς, κανένας άλλος υγρότοπος δεν έχει φτάσει σε τέτοιο σημείο υποβάθμισης. Ισχυρές ωστόσο είναι και οι πιέσεις που δέχεται το Δέλτα Αξίου, Λουδία, Αλιάκμονα λόγω της εγγύτητας τους στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Η βιομηχανική καρδιά της Θεσσαλονίκης (Σίνδος) είναι στις παρυφές του υγροτόπου και συχνά προσπαθεί να εισχωρήσει στην προστατευόμενη περιοχή. Επιπλέον, η λειτουργία του ΧΥΤΑ Μαυροράχης, ο σχεδιασμός νέου ΧΥΤΑ στην περιοχή και η συνεχιζόμενη απόρριψη στέρεων αποβλήτων κοντά στην κοίτη του ποταμού Αλιάκμονα υποβαθμίζει κάθε προσπάθεια προστασίας του υγροτόπου. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει κανείς όταν τα υγρά απόβλητα της Θεσσαλονίκης, καταλήγουν με ή χωρίς επεξεργασία στον ποταμό Αξιό. Η επέκταση του αστικού ιστού της συμπρωτεύουσας με τις επακόλουθες προεκτάσεις που αυτή συνεπάγεται στην αλλαγή χρήσεων γης αποτελεί σημαντική απειλή για τον εκτενή υγρότοπο που σχηματίζουν τα Δέλτα των ποταμών.

Η ανεξέλεγκτη απόρριψη σκουπιδιών και μπαζών ή/και εκροή λυμάτων από χοιροστάσια και ορνιθοτροφεία που σημειώνεται στον Αμβρακικό κόλπο αναδεικνύει μία σημαντική απειλή για πολλούς υγροτόπους. Η απορροή αγροχημικών αποτελεί επίσης πηγή ρύπανσης και αλλοίωσης της ποιότητας των υδάτων σε όλους τους Ραμσάρ

Σημαντικό πρόβλημα αντιμετωπίζουν σχεδόν όλοι οι υγρότοποι λόγω των αλλαγών στο υδατικό καθεστώς αλλά και την αλλοίωση της ποιότητας των υδάτων. Οι υπεραντλήσεις, η μείωση των πλημμυριζόμενων εκτάσεων και των περιόδων πλημμυρισμού, η εντατικοποίηση και επέκταση της γεωργίας συνθέτουν την εικόνα της απουσίας της ολοκληρωμένης

διαχείρισης των υδάτων κατά τις προβλέψεις της κοινοτικής Οδηγίας-πλαίσιο για το Νερό. Επεμβάσεις ανάντη των υδροτόπων οδηγούν κατά περίπτωση είτε στη μείωση των φερτών υλικών, με αποτέλεσμα την αύξηση της διάβρωσης των ακτών, όπως παρατηρείται στο Δέλτα του Έβρου και στο Δέλτα του Νέστου είτε στην υπέρμετρη συσσώρευση των φερτών υλών, όπως παρατηρείται στη Βιστωνίδα και στο Κοτύχι. Η περίπτωση της Κερκίνης είναι χαρακτηριστική καθώς οι εποχικές μεταβολές της στάθμης της λίμνης για την εξυπηρέτηση των αρδευτικών αναγκών προκαλεί την απώλεια ενδιαιτημάτων και την υποβάθμιση της βιοποικιλότητας της περιοχής.

Εξίσου σημαντική απειλή είναι και η παράνομη και αυθαίρετη δόμηση, που απειλεί συνολικά το φυσικό περιβάλλον της χώρας. Η περίπτωση των αυθαίρετων κτισμάτων στο Δέλτα του Έβρου ήδη προαναφέρθηκε. Εξίσου χαρακτηριστική είναι η παράνομη μετατροπή των παραδοσιακών πελάδων των ψαράδων σε μεγάλες εξοχικές κατοικίες, με αποτέλεσμα τον κίνδυνο υποβάθμισης της Λιμνοθάλασσας του Μεσολογίου. Η πίεση που δέχονται οι υγρότοποι για παράκτια κυρίως δόμηση, σε περιπτώσεις όπως αυτή της παράκτιας ζώνης του Εθνικού Πάρκου Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και της Λιμνοθάλασσας Κοτυχίου, είναι ασφυκτική.

Επιστημονική Παρακολούθηση

Η συνιστώσα της επιστημονικής παρακολούθησης των αξιών που αποτελούν κύριο προστατευτέο αντικείμενο μίας προστατευόμενης περιοχής είναι σημαντική και απαραίτητη τόσο για την προστασία όσο και για την διαχείρισή της. Στην περίπτωση των υδροτόπων Ραμσάρ βασικές οικολογικές αξίες αποτελούν οι ίδιοι υγρότοποι ως οικότοποι και τα είδη που φιλοξενούν, με κυριότερα αυτά της ορνιθοπανίδας.

Σε κανέναν από τους υδροτόπους Ραμσάρ δεν υπάρχει συστηματική επιστημονική παρακολούθηση των οικολογικών αξιών της περιοχής από τους φορείς που είναι αρμόδιοι για την προστασία και διαχείρισή της. Η όποια παρατήρηση γίνεται είναι σποραδική, εξαρτώμενη από την υλοποίηση κοινοτικών προγραμμάτων (π.χ. LIFE, ΕΠΠΕΡ) ή τη δυνατότητα τοπικής παρουςίας κυρίως μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΕΟΕ, ΕΠΠ, κτλ) αλλά και πανεπιστημιακών ιδρυμάτων. Κάποιες παράμετροι παρακολουθούνται από τους Φορείς Διαχείρισης, όμως χωρίς την σταθερή και επαρκή ενίσχυση του έργου τους δεν θα μπορέσει να υπάρξει συνέχεια στις δράσεις αυτές. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε κάποιες περιοχές οι δράσεις παρακολούθησης συμπίπτουν ακριβώς με τη διάρκεια αυτών των προγραμμάτων, οι οργανώσεις δεν διαθέτουν ίδια μέσα για τη συνέχισή τους. Σε όλες τις περιοχές, η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία, μέσω των συνεργατών και των εθελοντών της, συλλέγει στοιχεία για τα είδη και τους πληθυσμούς ειδών ορνιθοπανίδας που επισκέπτονται, διαχειμάζουν ή αναπαράγονται στην κάθε περιοχή. Η συνεπής παρουσία της σε πολλούς υδροτόπους επί σειρά ετών δίνει τη δυνατότητα μίας γενικότερης αξιολόγησης τους, καθώς τα είδη ορνιθοπανίδας είναι ενδεικτικά της κατάστασης των οικοσυστημάτων. Σε καμία περίπτωση όμως, δεν μπορούν αυτά τα πολύτιμα στοιχεία καταγραφής να αναιρέσουν την ανάγκη συστηματικής παρακολούθησης και των πολλών ειδικών παραμέτρων (πχ. είδη φυτών και πανίδας, ποιότητα και ποσότητα υδάτων, ποιότητα εδαφών, κλπ.) που αλληλεπιδρούν και συναποτελούν ένα υδροτοπικό οικοσύστημα.

Με την σταδιακή εφαρμογή της Οδηγίας-Πλαίσιο για το Νερό η οποία απαιτεί την παρακολούθηση της ποιότητας και της ποσότητας των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, ενδέχεται τελικά να ξεκινήσουν μετρήσεις που θα παρέχουν απαραίτητες πληροφορίες τόσο για τη χημική αλλά και για την οικολογική κατάσταση των υδάτων. Η εφαρμογή του προγράμματος έχει ήδη καθυστερήσει ενώ δεδομένων των σημαντικών καθυστερήσεων της χώρας στην ορθή ενσωμάτωση και εφαρμογή της Οδηγίας, η συλλογή, επεξεργασία και διάθεση των στοιχείων αναμένεται να παρουσιάσει τις ίδιες καθυστερήσεις.

Λαμπρή εξαίρεση όσο αφορά στην παρακολούθηση, αποτελεί η συστηματική δουλειά της Εταιρίας Προστασίας Πρεσπών, η οποία με ίδια μέσα επιδιώκει την κατά το δυνατό πιο ολοκληρωμένη παρακολούθηση οικολογικών παραμέτρων της Πρέσπας. Συλλέγει και επεξεργάζεται στοιχεία τόσο για τα αβιοτικά όσο και για τα βιοτικά χαρακτηριστικά της περιοχής, διευκολύνοντας έτσι σε σημαντικό βαθμό το έργο του Φορέα Διαχείρισης αλλά και των επιστημόνων και φορέων που δραστηριοποιούνται στο Διασυνοριακό Πάρκο Πρεσπών (Ελλάδα, Αλβανία και ΠΓΔΜ).

Διαχείριση – Φύλαξη

Η υλοποίηση δράσεων για τη βασική και συνεχόμενη φύλαξη και διαχείριση αποτελούν τον πυρήνα της προστασίας της οποιασδήποτε προστατευόμενης περιοχής. Ο προγραμματισμός και η επιλογή των δράσεων πρέπει να γίνεται βάσει ενός διαχειριστικού σχεδίου που αποτελεί ένα απαραίτητο εργαλείο για την λήψη διαχειριστικών αποφάσεων. Ρητή υποχρέωση για τη σύνταξη τέτοιων διατάξεων περιέχεται τόσο στις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας, όσο και στα άρθρα των σχετικών κοινοτικών οδηγιών και των διεθνών Συμβάσεων. Απόδειξη της έλλειψης διαχειριστικών μέτρων προστασίας αποτελεί η πρόσφατη καταδίκη της Ελλάδας από το ΔΕΚ το Δεκέμβριο 2008 (υπόθεση C-293/07) για την έλλειψη μέτρων προστασίας αλλά και την ύπαρξη δραστηριοτήτων εντός των Ζωνών Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) που δύνανται να βλάψουν την ακεραιότητα τους. Η καταδίκη αυτή για παραβίαση κοινοτικής νομοθεσίας, συγκεκριμένα, της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ αφορά και τους 10 υγροτόπους Ραμσάρ καθώς όλοι περιλαμβάνονται σε ΖΕΠ.

Παρότι όμως η σύνταξη διαχειριστικών σχεδίων για τους 10 Υγροτόπους Διεθνούς Σημασίας αποτελεί επίσης και μέρος των υποχρεώσεων της χώρας μας σύμφωνα με τη Σύμβαση Ραμσάρ, τέτοια σχέδια δεν έχουν καταρτισθεί για 9 από τους 10 ελληνικούς υγροτόπους. Εξάιρεση, αποτελεί η Κορώνεια, για την οποία τα διαχειριστικά σχέδια αποτελούν την τελευταία σανίδα σωτηρίας μετά τα περιστατικά καταστροφής που έχει βιώσει.

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι και οι 10 υγρότοποι Ραμσάρ περιλαμβάνονται στη δικαιοδοσία Φορέων Διαχείρισης από το 2003, οπότε καθορίστηκε με ΚΥΑ ο αριθμός των μελών των Διοικητικών τους Συμβουλίων και κινήθηκε η διαδικασία για τον ορισμό των μελών. Το 2009 συμπληρώνεται και η δεύτερη θητεία των Διοικητικών Συμβουλίων των Φορέων Διαχείρισης, καθώς όπως προβλέπεται και από το ν. 2742/1999 (αρ. 15(4)β) η θητεία τους είναι τριετής. Η δυνατότητα ωστόσο των Φορέων Διαχείρισης να τελέσουν τον ρόλο τους εξαρτάται από παράγοντες τους οποίους στην πλειονότητα των περιπτώσεων δεν μπορούν να ελέγξουν. Οι παράγοντες αυτοί δεν είναι άλλοι από την εξασφάλιση πόρων, ανθρώπινων και οικονομικών, σε σταθερή βάση που να εξασφαλίζουν την βιωσιμότητα τους. Με την εξασφάλιση αυτή θα μπορούσαν να σχεδιάζουν μακροπρόθεσμα και να δεσμεύονται σε δράσεις που απαιτούν συνεπή παρουσία για σειρά ετών. Ακόμα κι αν σήμερα οι Φορείς Διαχείρισης έχουν εξασφαλίσει κάποιους πόρους μέσω των κοινοτικών κονδυλίων, οι κανονισμοί για τη χρήση των πόρων και οι γραφειοκρατικές καθυστερήσεις δρουν περιοριστικά στη λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης. Η ολοκλήρωση του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης το 2009, θέτει σε κίνδυνο την συνέχεια στη λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης. Αν και η νέα προγραμματική περίοδος 2007-2013 προσφέρει στα κράτη μέλη της ΕΕ πολλές δυνατότητες αξιοποίησης πόρων για τις προστατευόμενες περιοχές, στην Ελλάδα δεν διαφαίνονται προς το παρόν εκείνες οι τροποποιήσεις που θα διευκόλυναν τη χρηματοδότηση των Φορέων Διαχείρισης. Παράλληλα, η εθνική χρηματοδότηση για το φυσικό περιβάλλον, το οποίο θα έπρεπε να αποτελεί σταθερή και μόνιμη πηγή πόρων για τους Φορείς Διαχείρισης είναι πρακτικά ανύπαρκτη.

Επιπλέον, πολλοί από τους Φορείς Διαχείρισης δεν έχουν επαρκώς καταρτισμένο προσωπικό που να εργάζεται σε μόνιμη βάση και να μην εξαρτάται από την ανανέωση βραχυπρόθεσμων συμβάσεων. Προκύπτει λοιπόν άμεση ανάγκη στήριξης τους. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Λίμνης Μικρής Πρέσπας, στην οποία στελέχη του Φορέα Διαχείρισης εκπαιδεύονται και καταρτίζονται σε θέματα διαχείρισης της περιοχής από στελέχη της Εταιρίας Προστασίας Πρεσπών. Η περίπτωση της Πρέσπας εξάλλου αναδεικνύει με τον πλέον χαρακτηριστικό τρόπο την συνεισφορά των ΜΚΟ στην προστασία και διαχείριση των υγροτόπων Ραμσάρ αλλά και γενικότερα των προστατευόμενων περιοχών της χώρας.

Η φύλαξη από παράνομες δραστηριότητες με πιθανά βλαπτικά αποτελέσματα είναι ανεπαρκής σε όλες τις προστατευόμενες περιοχές. Ο βαθμός του προβλήματος ποικίλει μεταξύ των υγροτόπων Ραμσάρ. Κοινό πρόβλημα ωστόσο όλων των περιοχών είναι το γεγονός ότι οι φύλακες των Φορέων Διαχείρισης, όπου αυτοί υπάρχουν, ακόμα κι όταν εντοπίζουν παράνομες δραστηριότητες δεν έχουν τη θεσμική δυνατότητα να επέμβουν για να τις σταματήσουν. Αρκούνται στην ειδοποίηση των αρμόδιων κατά περίπτωση αρχών. Συχνά, παρατηρείται σύγχυση των αρμοδιοτήτων, μεταξύ της Αστυνομίας, της Δασικής Υπηρεσίας, της Αγροφυλακής και του Λιμενικού Σώματος όσο αφορά τη δικαιοδοσία στην περιοχή. Επιπλέον, στην πλειονότητα των περιπτώσεων η κατάρτιση των στελεχών αυτών των αρχών δεν είναι η κατάλληλη για την αντιμετώπιση των απειλών. Για μία ακόμη φορά, γίνεται ειδική

αναφορά στην περίπτωση της Λίμνης Μικρής Πρέσπας στην οποία πάλι με προσπάθειες της Εταιρίας Προστασίας Πρεσπών επιδιώκεται η συνεργασία με τη Δασική Υπηρεσία για την κατανόηση των ιδιαιτεροτήτων του λιμναίου οικοσυστήματος, καθώς η λίμνη αποτελεί μέρος Εθνικού Δρυμού.

Πρέπει, τέλος, να σημειωθεί ότι μέχρι πρόσφατα οι περισσότεροι από τους Φορείς Διαχείρισης δεν διέθεταν τον απαραίτητο εξοπλισμό για την περιφρούρηση των προστατευόμενων περιοχών.

Ενημέρωση

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη προστασία μιας περιοχής αποτελεί η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του τοπικού πληθυσμού σχετικά με την αξία των οικολογικών της χαρακτηριστικών. Μέσω κάποιων παλαιότερων προγραμμάτων στους περισσότερους υγροτόπους Ραμσάρ χτίστηκαν και ιδρύθηκαν Κέντρα Ενημέρωσης/Πληροφόρησης. Σε πολλές μάλιστα περιπτώσεις τα κτήρια αυτά στεγάζουν και τα γραφεία των Φορέων Διαχείρισης. Παρά την ίδρυση των Κέντρων, τα περισσότερα είτε δεν λειτουργούν είτε υπολειτουργούν. Τα κτήρια δεν συντηρούνται ενώ τα εκθέματα που αποτελούν μέρος εκπαιδευτικών προγραμμάτων χρήζουν ανανέωσης. Επιπλέον, στις περισσότερες περιπτώσεις απουσιάζουν οι επιπλέον απαραίτητες υποδομές (σχέδιο διαχείρισης επισκεπτών, σήμανση, μονοπάτια, πύργοι παρατηρήσεων, κτλ) που να καθιστούν τον κάθε υγρότοπο εναλλακτικό πόλο έλξης επισκεπτών.

Η ανανέωση του υλικού και ο εμπλουτισμός των οικοτουριστικών δραστηριοτήτων εξαρτάται, όπως και στις προηγούμενες περιπτώσεις, από την υλοποίηση ειδικών προγραμμάτων ή τη δραστηριοποίηση ΜΚΟ. Οι Φορείς Διαχείρισης επιχειρούν να συνεχίσουν τις δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, ειδικά αφού αυτές οι δραστηριότητες μπορούν να ολοκληρωθούν παρά τους γενικότερους περιορισμούς που χαρακτηρίζουν τη λειτουργία τους.

Αξιολόγηση των υγροτόπων Ραμσάρ

Υγρότοπος	Αξιολόγηση κατάστασης τόπου	Αξιολόγηση κατάστασης διαχείρισης
Δέλτα Έβρου		
Λίμνη Βιστωνίδα, Πόρτο Λάγος, Λίμνη Ισμαρίδα και γειτονικές λιμνοθάλασσες		
Δέλτα Νέστου και γειτονικές λιμνοθάλασσες		
Λίμνες Βόλβη και Κορώνεια		
Λίμνη Κερκίνη		
Δέλτα Αξιού, Εκβολή Λουδία, Δέλτα Αλιάκμονα		
Λίμνη Μικρή Πρέσπα		
Αμβρακικός κόλπος		
Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου		
Λιμνοθάλασσα Κοτυχίου		

Υπόμνημα:

			
Κατάσταση τόπου	καλή	μέτρια	κακή
Κατάσταση διαχείρισης	επαρκής	ελλιπής	ανεπαρκής

Προτάσεις

Τα αποτελέσματα αυτής της αξιολόγησης της κατάστασης των 10 Υγροτόπων Ραμσάρ από τις περιβαλλοντικές οργανώσεις WWF Ελλάς, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία και Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού εξηγούν την απογοήτευση που κυριαρχεί σχετικά με την προστασία και τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών της χώρας. Το διακύβευμα της εγκατάλειψης και της υποβάθμισης των σημαντικών υγροτοπικών οικοσυστημάτων της είναι μεγάλο και απαιτεί την άμεση λήψη μέτρων, ώστε οι ελληνικοί υγρότοποι διεθνούς σημασίας να ενταχθούν σε ένα λειτουργικό και αποτελεσματικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών. Στη συνέχεια περιγράφονται απαραίτητες ενέργειες και μέτρα για επί της ουσίας προστασία αυτών των μοναδικών υγροτοπικών οικοσυστημάτων.

- Ολοκλήρωση νομικά δεσμευτικής Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα, με χωριστή ενότητα για ένα σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών, στο οποίο περιλαμβάνονται και οι 10 υγρότοποι Ραμσάρ.
- Ενσωμάτωση της προστασίας των υγροτόπων στις αναπτυξιακές και άλλες πολιτικές της χώρας. Επείγουσα κρίνεται η ανάγκη κατάστρωσης σχεδίων προσαρμογής των υγροτόπων Ραμσάρ στην κλιματική αλλαγή και στις ιδιαίτερες συνθήκες που αναμένεται να επηρεάσουν δυσμενώς τα προστατευόμενα είδη και οικοτόπους που φιλοξενούν.
- Ορθή και ουσιαστική εφαρμογή της Σύμβασης Ραμσάρ, σε συνεργασία με τη Γραμματεία της Σύμβασης, καθώς και της αντίστοιχης νομοθεσίας της ΕΕ, με έμφαση στις οδηγίες 79/409/ΕΟΚ «περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών», 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας» και 2000/60/ΕΚ (Οδηγία-πλαίσιο για το Νερό).
- Ολοκλήρωση κατά προτεραιότητα της νομικής κατοχύρωσης των 10 υγροτόπων Ραμσάρ και οριοθέτησή τους με Προεδρικά Διατάγματα, όπως άλλωστε προβλέπει ο ν. 1650/1986 «για την προστασία του περιβάλλοντος».
- Εξασφάλιση της ουσιαστικής λειτουργίας των Φορέων Διαχείρισης με επαρκή στελέχωσή τους για την υλοποίηση δράσεων επιστημονικής παρακολούθησης και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών και ενίσχυση με τον απαραίτητο εξοπλισμό και υποστήριξη στον κρίσιμο τομέα της φύλαξης. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ικανοποιητική και σταθερή χρηματοδότηση των Φορέων Διαχείρισης για την υλοποίηση των παραπάνω δράσεων, τόσο από εθνικούς όσο και κοινοτικούς πόρους.
- Εξασφάλιση αποτελεσματικού συντονισμού στις δράσεις προστασίας των υγροτόπων με τον καθορισμό σαφών αρμοδιοτήτων για την παρακολούθηση, διαχείριση, και φύλαξη τους.
- Κατάρτιση προτύπων παρακολούθησης κατά προτεραιότητα των 10 υγροτόπων Ραμσάρ με δυνατότητα τροποποίησης τους κατά περίπτωση για την διευκόλυνση της επιστημονικής παρακολούθησης των οικοσυστημάτων και ειδών.
- Σχεδιασμός οριζόντιων μέτρων διαχείρισης για τις προστατευόμενες περιοχές της χώρας, δίνοντας προτεραιότητα στους 10 υγρότους Ραμσάρ, με δυνατότητα τροποποίησης τους κατά περίπτωση για τη διευκόλυνση της ολοκληρωμένης διαχείρισης της κάθε περιοχής.
- Σαφής εξουσιοδότηση των ελεγκτικών μηχανισμών για παραβιάσεις της κείμενης νομοθεσίας και πράξεις που οδηγούν στην υποβάθμιση των υγροτόπων και πρόβλεψη για κατάλληλη εκπαίδευση και κατάρτιση των στελεχών τους.
- Προώθηση συνεργασιών με ΜΚΟ, Πανεπιστημιακά Ιδρύματα και άλλους εμπλεκόμενους φορείς που μπορούν να προσφέρουν εξειδικευμένη γνώση και εμπειρία.

Παράρτημα Ι –

Σκεπτικό ερωτηματολογίου συλλογής πληροφοριών

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή πληροφοριών βασίστηκε στην παραδοχή ότι η σωστή διαχείριση μιας προστατευόμενης περιοχής πρέπει να ακολουθεί μια διαδικασία που χαρακτηρίζεται από έξι διακριτά στοιχεία: ευρύτερο πλαίσιο, σχεδιασμός, δεδομένα, διαδικασίες, αποτελέσματα, συμπεράσματα. Η αξιολόγηση αυτών των έξι στοιχείων, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, επιδιώκουν να σκιαγραφήσουν την εικόνα της κατάστασης διαχείρισης μίας προστατευόμενης περιοχής.

Στοιχεία αξιολόγησης	Επεξήγηση	Κριτήρια	Εστίαση της αξιολόγησης
Ευρύτερο πλαίσιο	Πού βρισκόμαστε; Αξιολόγηση της σημασίας της περιοχής, των απειλών της και του γενικότερου πολιτικού περιβάλλοντος.	• σημασία • απειλές • τρωτότητα • εθνικό επίπεδο • συνεργάτες	Κατάσταση
Σχεδιασμός	Πού θέλουμε να φτάσουμε; Αξιολόγηση του σχεδιασμού της προστατευόμενης περιοχής.	• προστατευόμενη περιοχή • νομικό καθεστώς και πολιτική • σχεδιασμός για την προστασία της περιοχής • σχεδιασμός για τη διαχείριση της περιοχής	Καταλληλότητα
Δεδομένα	Τι χρειαζόμαστε; Αξιολόγηση των αναγκών πόρων για τη διαχείριση της περιοχής	• Ανεύρεση πόρων για την περιοχή • Συνεργάτες	Πόροι
Διαδικασία	Πώς προχωράει; Εκτίμηση του τρόπου με τον οποίο ασκείται η διαχείριση.	Καταλληλότητα των διαχειριστικών μέτρων	Αποδοτικότητα Καταλληλότητα
Αποτέλεσμα	Ποια ήταν τα αποτελέσματα; Εκτίμηση της εφαρμογής των διαχειριστικών προγραμμάτων και δράσεων – παράδοση προϊόντων και υπηρεσιών.	• Αποτελέσματα διαχειριστικών δράσεων • Υπηρεσίες και προϊόντα	Αποτελεσματικότητα
Συμπέρασμα	Τι επιτεύχθηκε; Εκτίμηση των αποτελεσμάτων και της έκτασης που επιτεύχθηκαν οι επιδιωκόμενοι στόχοι.	Επιδράσεις: αποτελέσματα της διαχείρισης σε σχέση με τους στόχους που τέθηκαν.	Αποτελεσματικότητα Καταλληλότητα

Source Hockings et al. (2002)

Η μεθοδολογία αξιολόγησης της διαχείρισης υργοτοπικών προστατευόμενων περιοχών που αναπτύχθηκε από το WWF σε διεθνές επίπεδο προσαρμόστηκε από παρόμοια εργαλεία αξιολόγησης που είχαν αναπτυχθεί νωρίτερα από το WWF και την Παγκόσμια Τράπεζα: Stolton S., M. Hockings, N. Dudley, K. MacKinnon, T. Whitten and Fiona Leverington (2007); Management Effectiveness Tracking Tool Reporting Progress at Protected Area Sites. WWF and The World Bank. 2nd Ed. July 2007.
(http://assets.panda.org/downloads/mett2_final_version_july_2007.pdf)

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα αξιολόγηση τροποποιήθηκε για να μπορεί να ανταποκριθεί στις ιδιαιτερότητες της Ελλάδας.

Παράρτημα ΙΙ –

Ακρώνυμα

ΔΕΚ	Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΟΕ	Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία
ΕΠΠ	Εταιρία Προστασίας Πρεσπών
ΖΕΠ	Ζώνες Ειδικής Προστασίας (βάσει της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ για τα άγρια πουλιά). Οι ΖΕΠ μαζί με τους ΤΚΣ συναποτελούν το δίκτυο Natura 2000.
ΚΟΜΑΘ	Κυνηγητική Ομοσπονδία Μακεδονίας-Θράκης
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΠΓΔΜ	Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας
ΣΠΠ	Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά, γνωστές από τα αγγλικά και ως IBA (Important Bird Areas), μια παγκόσμια πρωτοβουλία της διεθνούς οργάνωσης BirdLife International που στοχεύει στην καταγραφή όλων των περιοχών του πλανήτη που είναι ζωτικές για την διατήρηση των πουλιών. Την αναγνώριση, καταγραφή και παρακολούθηση των ΣΠΠ στην Ελλάδα συντονίζει η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία.
ΤΚΣ	Τόπος Κοινοτικής Σημασίας (βάσει της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τους Οικοτόπους). Οι ΤΚΣ μαζί με τις ΖΕΠ συναποτελούν το δίκτυο Natura 2000.
ΦΔ	Φορέας Διαχείρισης

Παράρτημα III –

Σχετικές αναφορές και εκθέσεις

ΑΡΧΕΛΩΝ, Δίκτυο Μεσόγειος S.O.S., Ελληνική Ορνιθοογική Εταιρία, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, ΜΟπ, WWF Ελλάς. (2005) *Αναφορά για την Κατάσταση του Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών στην Ελλάδα*. Μάιος 2005.

Κατσαδωράκης Γ. και Κ. Παραγκαμιάν. (2007). *Απογραφή των υγροτόπων των νησιών του Αιγαίου: Ταυτότητα, οικολογική κατάσταση και απειλές*. WWF Ελλάς, Αθήνα. (σσ. 392).

Μαραγκού Π. και Μάντζιου Δ. (2001) *Ελληνικοί Υγρότοποι: Παρόν και Μέλλον*. WWF Ελλάς. Δεκέμβριος 2001.

WWF Ελλάς (2004). *Αξιολόγηση του συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών της Ελλάδας: από τη θεωρία στην πράξη*. WWF Ελλάς, κείμενο πολιτικής, Σεπτέμβριος 2004.

Chatterjee, A., Phillips, B. & Stroud, D.A. (2008). *Wetland Management Planning. A guide for site managers*. WWF, Wetlands International, IUCN, Ramsar Convention. (pp. 76).

Maragou P. and Mantziou D. (2000) *Assessment of Greek Ramsar Wetlands*, WWF Greece. (pp 59 + Answered questionnaires pp 118)

Stolton S., M. Hockings, N. Dudley, K. MacKinnon, T. Whitten and Fiona Leverington (2007); *Management Effectiveness Tracking Tool Reporting Progress at Protected Area Sites*. WWF and The World Bank. 2nd Ed. July 2007.

WWF (2005). *The Greek Ramsar Sites: A Parody of Conservation*. Οκτώβριος 2005. (Υπόμνημα προς τη Σύμβαση Ραμσάρ)

WWF Greece (2008). *Alert on Evros Delta, Greece*. Οκτώβριος 2008. (Υπόμνημα προς τη Σύμβαση Ραμσάρ).